

INFLANTIJAS HERCOGISTE XVII UN XVIII GADSIMTĀ

I

Olivas līgums tika parakstīts 1660. gada 23. aprīlī.¹ Olivas lielajā kongresā piedalījās Polijas, Zviedrijas, Svētās Romas impērijas, Branenburgas kūrfirsts un Dānijas pārstāvji, kā arī starpniekvalstis: Francija un Nīderlande. Nosacījumi attiecībā uz Livoniju un Poliju bija šādi: Jans Kazimirs [*Jan II Kazimierz Waza*, 1609.-1672.g., Žečpospolitas valdnieks 1648.-1668.g.; atteicās no troņa un emigrēja uz Franciju, kur mira] atteicās no Zviedrijas troņa mantošanas, apmierinoties ar Zviedrijas karaļa titula lietošanu uz mūžu. Polija atdeva galveno Livonijas daļu - aiz Daugavas; tai palika tikai Dinaburgas (*Daugavpils*), Žežicas (*Rēzeknes*), Luciņas (*Ludzas*) un Marienhauzas (*Viļakas*) trakti¹], kas bija tikai ceturtdaļa no vecās Inflantijas un kura no tā laika, dēvēta par Poļu Inflantijuⁱⁱ[vai Inflantijas kņazisti [hercogisti], uzticīgi dalīja Žečpospolitas likteni. Šī bija vienīgā politiskā un civilizācijas aneksija, kurā mums sekmējās apmaiņā pret tik daudzajiem zaudējumiem vācu pasaulei. Lai gan Polija cīnījās pret zviedriem zaudēja lielāko daļu seno Livonijas zemju, tā joprojām ir daļa, kas palika pēc Olivas miera līguma, labāk nekā Pomože [Pomerānija]ⁱⁱⁱ un Rietumprūsija^{iv} pievienojās Žečpospolitas organismam un saplūda ar to.

Apvienošanās un pakāpeniskas asimilācijas process ne tuvu neliecina par to pretestību, kāds bija lietuviešu muižniecībai un rutēnu muižniecībai [*szlachta ruska* – Baltkrievijas un Ukrainas zemes muižnieki] pret Polijas ietekmi līdz Ļubļinas ūnijai [1569.g. līgums, kad

¹ Olivas līguma pantus par Inflantiju un Poliju *in extenso* (latīniski pilnībā) izdevis kastelāns (pilskungs) Hilzens (*Hylzen*) savā grāmatā *Inflanty w dawnych swych i wielorakich aż do wieku naszego dziejach i rewolucjach, z wywodem godności i starożytności szlachty tamecznej, tudzież praw i wolności z dawna i teraz jej służących*,

zebrane i polskiemu światu do wiadomości w ojczystym języku podane przez Jaś. Wielm. Jmci pana Jana Augustyna Hylzena, Kasztelana Inflanckiego, Starostę Braślawskiego („Inflantija senajā daudzveidīgajā līdz mūsu gadsimtam vēsturē un revolūcijās” utt. [Viļņa, 1750), 360–365 lpp.] Visa traktāta [domāts Olivas līgums] apraksts ir sniegts *Acta pacis*

Polija un Lietuvas lielkņaziste izveidoja kopvalsti], nedz arī tās sadursmes un nekārtības, kas ik pa brīdim izcēlās Gdaņskā un citās Prūsijas pilsētās. 1677. gada Varšavas Seims šai bijušās Livonijas daļai piešķīra „Livonijas hercogistes” titulu ar atsevišķu bīskapu, vojevodu un kastelānu.¹ Galvaspilsēta bija Daugavpils (*Dineburga*) vai kā kādreiz rakstīja „Dynembork”. Šajā pilsētā seimikā^v ievēlēja sešus deputātus, pa diviem no Kroņa, Lietuvas un Infantijas^{vi} tomēr neviens uz Lietuvas tribunālu [apelācijas tiesu] netika nosūtīts [ievēlēts], „jo vietējie apelācijas sūtīja nevis uz tribunālu, bet gan Kroņa [Polijas] asesoram”. Sakarā ar to, ka Polijas Infantija vienlaicīgi piederēja Kronim un Lietuvai, šīs zemes privilēģijas karaļa kanceleja apstiprināja ar diviem zīmogiem – Kroņa un Lietuvas.

Olivensis, J. G. Bohemius izdevums, Vroclava 1763. g. un *Instrumentum pacis perpetuae etc. in Monasterio Olivensi III*. Mai, anno 1660 initae et conclusae. Gedani 1660, in 4-o

¹ Skatīt: Volumina Legum, (wyd.J. Ohryzki, (*Petersburg*) 1860.) Tom V, s. 237.

² Tas ir balts grifs sarkanā laukā ar vainagu galvā, balstoties uz priekšējām ķetnām un labajā no tām turot augšā paceltu kailu zobenu; uz krūtīm saistīti burti S un A ir par piemiņu karaliskajiem vārdiem: *Sigismundus Augustus* un vainagoti ar kroni; savukārt grifs, kā apgalvo daudzi pētnieki, ticis paņemts no toreizējā Infantijas pārvaldnieka Jana Heronima Hodkeviča (*Jan Hieronim Chodkiewicz*) ģerboņa, kuram bija lieli nopelni jautājumā par zemes (Infantijas) apvienošanu ar Lietuvu. Pēc dažu cilvēku domām, vecajam Infantijas grīfam zobenu vajadzēja turēt abās ķetnās (ne vienā); tomēr arhīva meklējumi, ko veica profesionāli sfragistiķi, šo apgalvojumu nevarēja apstiprināt.

Saldzinājumam skatīt [Gustaw Manteuffel] *Inflanty Polskie*, Poznań, 1879, s.

79

³ Mēs tos uzskaitām alfabētiskā secībā: 1) de Akerstaffiem (*de Akerstaff*) piederēja īpašums Rēzeknes (*Rzezycki*) traktā; 2) de Anrepi, mantoja īpašumu Ludzas (*Lucyński*) traktā; 3) de Altenbokumiem (*de Altenbokum*), piederēja Vārkovas (poliski *Warków*) īpašumi, kas kādreiz piederēja Rēzeknes (*rzezyckiego*) pilij; 4) Bergam de Karmelam (*Berg de Carmel*), Prezmas (poliski, vāciski *Pressmen*) ar apkārtni kungi; 5) de Borhi (*de Borch*), bija Galēni (poliski, vāciski *Galen*), Trumen, Varakļānu (vāciski *Warkelen*), Preiļu (. vāciski *Prelen*) un *Wyping* kungi Rēzeknes (*Rzezycki*) un Daugavpils (*Dyneburski*) traktā; 6) de Drakenfeltiem (*de Drakenfeldt*) bija īpašums Rēzeknes (*Rzezycki*) traktā; 7) de Farenholts (*de Farenholdt*), mantoja Sprikutovu (. poliski, vāciski *Sprykuten*) īpašumu Ludzas (*Lucyński*) traktā; 8) de Finkenaugeni (*de Finkenaugen*), mantoja Dzeņigalu (. poliski *Dzienigal*) ar apkārtni Ludzas (*Lucyński*) traktā; 9) de Grothauseni (*de Grothusen*), bija Sivergola (vāciski *Siwerhof*) kungi Daugavpils (*Dyneburski*) traktā; 10) de Hēringiem (*de Heering*), piederēja Sakstagals (*Saxtegal*), ar pārņemtajiem Rēzeknes (*rzezyckie*) pils īpašumiem; 11) de Hilseni dēvēti par Ekelnēm (*de Hülsen dictus Eckeln*), Dagdas (*Dagetenas*) kungi, mantojuši Ezerniekus (senāk Bukmuiža, vāciski *Bukhof*) īpašumus; 12) de Himelni (*de Hummeln*), *Humelmožy* Ludzas (*Lucyński*) traktā; 13) de Korfi dēvēti par Šmizingi (*de Korff dictus Schmising*), Feimaņu (vāciski *Fehmen*), Pušas (vāciski *Puschen*) un *Neuteranen* kungi Rēzeknes (*Rzezycki*) traktā un Krustpils (vāciski *Cruceborch*) pils

Infantijas hercogistes ģerbonis arī pēc 1677. gada bija tas pats, ko aizvien izmanto Infantijas jeb Rīgas guberņa [kopš 1796.g. Vidzemes guberņa; vāciski *Livländisches Gouvernement*, krieviski, *Лифляндская губерния*], un ko karalis Sigismunds Augusts piešķīra senajai Infantijai, tai izveidojot savienību ar Lietuvu 1566. gadā.²

No šajā vecās Infantijas kopvalsts [domāta līdz 1561.g. pastāvējuši Livonija] daļā apmetušos seno bruņinieku dzimtām (*Uradel*), kuras savulaik bija saņēmušas lēņus no [Livonijas] Ordeņa mestriem un kuras 1566., gadā vēl bija 55,³ Daugavpils (*dyneburskim*), Rēzeknes (*rzezyckim*), Ludzas (*lucyńskim*) un Viļakas (*maryenhauzkim*) traktos, zviedru un poļu karu laikā nepārtraukti vairāk nekā gadsimtu ilgi iznīcinātas, līdz 1677. gadam palika tikai 23 dzimtas.⁴

īpašnieki Daugavpils (*Dyneburski*) traktā; 14) de Līveni (*de Lieven*), Līvānu (*Livenhof*) kungi Daugavpils (*Dyneburski*) traktā, kuru tomēr drīzumā atdeva poļu Poceju (*Pocieje*) dzimtai [Poceju dzimta bija viena no ietekmīgākajām 17.gs. Lietuvas lielkņazistes dzimtām]; 15) de Ludinghausen-Volfi (*de Ludingshausen-Wolff*), Kombulmuižas (*Kombulmožas*), Krāslavas (poliski *Kraslawia*), Līksnas (. poliski *Liksna*), Kirupes (poliski *Kirupie*), Nīcgales (poliski *Nidzgalē*) un Ambelmuižas (*Ambenmožā*) kungi Daugavpils (*Dyneburski*) traktā; 16) de Manteifelī dēvēti par Soije (*de Manteuffel dictus Soje*), *Apsul*, Dukstīgalu (poliski *Duxtegal*), *Resen*, *Ramlen*, Bērzgales (*Bersegal*) kungi utt., Rēzeknes (*Rzezycki*), Ludzas (*Lucyński*) un Daugavpils (*Dyneburski*) traktā; 17) de Ofenbergi (*de Offenberg*), Liužas (poliski *Lyuža*) un Viļānu (poliski *Vielon*) kungi Rēzeknes (*Rzezycki*) traktā; 18) de Plāteri dēvēti par Brēliem (*de Plater dictus Brole*), kungi Indrā (poliski *Nidritz*) Daugavpils (*Dyneburski*) traktā; Asūnē (*Hasson*) Rēzeknes (*Rzezycki*) traktā, *Plasson* Ludzas (*Lucyński*) traktā. 19) de Riki (*de Ryk*), kopš 1568. gada mantoja Stružāni (vāciski *Strusen*) Ludzas (*Lucyński*) traktā, bet Dricāni (vāciski *Dritzen*) un Pilcāni (vāciski *Piltzen*) Rēzeknes (*Rzezycki*) traktā; 20) de Šenkingi (*Schenking*), kuri mantota no Pilda (vāciski *Pylden*) Ludzas (*Lucyński*) traktā; 21) de Tīzenhusi (*de Thyshenus*), viņi pārvaldīja Rēzeknes (*rzezyckie*) stārstiju, ko nodod F Beļiņskim (*F. Bieliński*); 22) de Tēdveni (*de Toedwen*), mantoja īpašumus Rēzeknes (*Rzezycki*) traktā; 23) de Fakersheni [de Valkershenn (kas nozīmē Felkerzami (Felkerzam)] Rēzeknes (*Rzezycki*) un Daugavpils (*Dyneburski*) traktā. Lai saņemtu sīkāku informāciju par šīm dzimtām, mēs aicinām cienīto lasītāju iepazīties ar mūsu grāmatu: [Gustaw Manteuffel] *Inflanty Polskie*, Poznań, 1879, s. 64–92

⁴ Mēs tos uzskaitām tādā pašā alfabētiskā secībā: 1) Beļiņsku vai Bjeļiņsku (*Belińscy albo Bielińscy*) ģimenei, piederēja visa Rēzeknes (*rzezyckie*) stārstija; no tiem Francišeks Bjeļiņskis (*Franciszek Bieliński*) jau 1685. gadā uzcēla draudzes baznīcu Rēzeknē (*Rzezycy*); 2) Beņislavskiem (*Benislawscy*), jau 1610. gadā piederēja Birža (poliski *Birži*) un Zosuļi (poliski *Zosoli*) Ludzas (*Lucyński*) traktā; 3) Bžeziņski (*Brzezińscy*) mantoja no Falkerzambahiem (*Falkerzambach*) īpašumu Daugavpils (*Dyneburski*) traktā; 4) Chodkevičiem (*Chodkiewiczowie*) piederēja visa Viļakas (*Maryenhauz*) stārstija; 5) Hodkovsku (*Chodkowscy*) ģimene par militārajiem nopelniem saņēma Rogaižus (poliski *Rogajż*) un Brodaīza (poliski *Brodajsz*); 6) Golembiovsku (*Golembiowscy*) dzimta, mantota no Rolofiem (*Rolophowie*) Luknu (poliski *Lukno*) un Ciskādi (*Ciskady*) Rēzeknes (*Rzezycki*)

Savukārt, te sastopam pārdesmit tīrasīņu poļu ģimenes no Kroņa un Lietuvas, kuras ieradušās vairākus desmitus gadu pirms Inflantijas hercogistes nodibināšanas, pārsvarā kara nopelnu dēļ, un tās šajā Inflantijas daļā saņēma karaliskās domēnas [domātas stārstijas] un dzimtmuižas. Šis apstāklis, iespējams, šeit veicināja tīri poliskās un katoļu kultūras veidošanos, par ko karaļi un Žečpospoļita ļoti rūpējās.¹

Tādēļ nav brīnums, ka kopš 1677. gada Polijas Inflantijā zemes un pilsētu tiesas bija tādas pašas kā citās Žečpospoļitas vojevodistēs. Tā arī Inflantijas hercogistes ordinācija [dibināšanas akts] 1677. gada Seimā skaidri noteica, „ka zemes un pilsētu tiesu kārtība šajā zemē nekādā veidā nedrīkst atšķirties no citām Žečpospoļitas vojevodistēm”.^{viii}

Šim nolūkam Polijas Inflantijas kambarkunga (*podkomorzy*),^{viii} horunžija (*chorąży*),^{ix} zemes tiesas tiesneša (*sędzia ziemski*)^x, šī tiesneša vietnieka, palīga (*podśęddek*) un zemes tiesu rakstveža (*pisarz ziemski*) ievēlēšana, kuram vajadzēja izskatīt visas viņu amatam uzliktās lietas, Daugavpilī (*Dyneburgu*) noteica zemes tiesas sanāksmes (*roki*) trīs reizes gadā, proti, Trīs Karaļu (*Trzy Króle*) dienā [6.janvāris], dienu pēc Sv. Trīsvienības (*Św. Trójcy*) dienas [13.jūnijs] un Sv. Mihāla (*Miķeļa*) dienā [29.septembris]; un pils tiesu (*jurydyka grodzka*) pie Daugavpils (*dyneburski*) stārstas^{xi} veidoja trīs amatpersonas. Tie bija: Daugavpils (*dyneborscy*) stārstas vietnieks (*podstarości*), pils tiesas tiesnesis (*sędzia grodzki*) un pils tiesas rakstvedis (*pisarz grodzki*). Tā pati ordinācija nolēma, ka Daugavpils (*dyneburski*) pils stārstas^{xiii} reizē būs arī Inflantijas stārstas.

traktā.; 7) Janušķēviči (*Januskiewiczowie*), mantoja Okru (*Okra*) Daugavpils (*Dyneburskiem*) traktā; 8) Jotku dzimta, mantojusi Rundānus (*Rundany*) Ludzas (*Lucyńskiem*) traktā; 9) Kamicku (*Karnicy*) ģimene par nopelniem karā saņēma Brickovščiznas (*Bryckowszczyzna*) īpašumu ar Eversmūžu (*Ewersmujza*) utt. Ludzas (*Lucyńskiem*) traktā; 10) Kimbariem (*Kimbarowie*) Ludzas (*Lucyńskiem*) traktā piederēja Sološas (poliski *Solosz*) un Lauderu (poliski *Lauder*) īpašums, kas drīzumā kā pūrs pārgāja Kublicku (*Kublicy*) ģimenei; 11) Pocerju (*Pociejowie*) ģimene no Līveniem (*Liven*) mantoja Līvānu (poliski *Livenhof*) muižu un iemūžināja sevi, uzceļot Līvānu (*Livenhof*) baznīcu; 12) Potocku (*Potoccy*) ģimenei piederēja visa Ludzas (*Lucyńskiem*) stārstija, un 1686. gadā viņi uzcēla draudzes baznīcu Ludzā (*Lucynie*); 13) Sapehu (*Sapiechowie*) ģimenei piederēja Dirvānu (poliski *Dyrwana*) īpašums pie Lubānas (poliski *Luban*) ezera Rēzeknes (*Rzeżyckiem*) traktā; 14) Selicku (*Sielicy*) ģimene mantojusi no Falkenzambahiem (*Falkerzambach*) Rušonus-Višķus (vāciski *Ruschen Wyschkhof*) (jeb Aglonu), Kamniekus (vāciski *Kammnitz*) un Ķesteri (*Koster*) Daugavpils (*Dyneburskiem*) traktā, savukārt Višķus (*Wyszki*) 17. gadsimta pirmajā ceturksnī Elžbieta Selicka (*Elżbieta Sielicka*) kā pūru ienesa Molu (*Mohlów*) dzimtai; 15) Koraba ģerboņa Sokolovski (*Sokolowscy*) par nopelniem karā saņēma (*Hauszyn*) un Mazmuški (vāciski *Muschen*), kā arī Anzeļi (*Anselmhof*) saimniecību Rēzeknes (*Rzeżyckiem*) traktā; 16) Soltaniem (*Soltanowie*) piederēja Andrupene (poliski *Andrepno*) un Zileņu muiža (poliski *Zielonpol*) Rēzeknes (*Rzeżyckiem*) traktā, un

Poļu Inflantija, t.i., Inflantijas hercogiste, sakarā ar savu nelielo teritoriju, nedalījās aprīņkos, bet gan tā sauktajos traktos [trakti bija administratīvs dalījums Žemaitijā; nosaukums cēlies no apdzīvotības viduslaikos tikai ap galvenajiem tirdzniecības ceļiem jeb traktiem], kas nosaukti galveno stārstiju vārdā. Tas nebija administratīvs iedalījums, bet drīzāk tradicionāls; pirmkārt, ap šiem četriem galvenajiem punktiem, kas kādreiz bija nocietinātas pils,² iedzīvotāji pulcējās kristietības pirmsākumos; otrkārt, pēc krustnešu-Livonijas ordeņa izjukšanas [pēc 1561.g.] poļu stārsti, apmetušies komturū un fogtu (*wójt*) pamestajās pilīs, savā ziņā aizvietoja viņu varu.

Galvenais punkts joprojām bija Daugavpils (*Dyneburg*), kur kādreiz atradās krustnešu-Livonijas ordeņa komtura mītnes vieta, bet kopš 1677. gada – Inflantijas hercogistes galvaspilsēta. Tieši tur poļu laikos viens pēc otra notika seimiki. Neatkarīgi no tā, vai runa bija par deputāta ievēlēšanu Seimā Varšavā vai par citiem sabiedriskiem jautājumiem, toreizējās Poļu Inflantijas muižniecības pārstāvji pulcējās nekur citur kā tikai savā galvaspilsētā Daugavpilī (*Dünembork*). Arī tur pēc senpoļu paražas notika jaunas amatpersonas – stārstas jeb Inflantijas vojevodas – svinīgā iebrukšana. Detalizētus aprakstus par līdzīgām „iebrukšanām” līdz šim mums saglabājis izdevums *Kurjer Polski* (Polijas Kurjers), kas savulaik tika izdots pašā Žečpospoļitas centrā, Varšavā.[iznāca 1729.-1760.g.]

Taču Daugavpilij (*Dyneburg*) arī cita iemesla dēļ jau kopš 1677. gada bija svarīga nozīme. Tā bija Inflantijas bīskapa mītne. Kopš Rīgas

Līdeksnu (poliski *Lideksn*) Ludzas (*Lucyńskiem*) traktā; 17) Šadurski (*Szadurscy*), par militāriem nopelniem saņēma Dukstigolu (vāciski *Dustechal*) Rēzeknes (*Rzeżyckiem*) traktā un Dunkalnu (*Dunakoln*) Ludzas (*Lucyńskiem*) traktā; 18) Volosovski (*Wolosowscy*), par nopelniem saņēma Baltiņus (., poliski *Baltyn*) un Skaistu (poliski *Skajsta*) Daugavpils (*Dyneburskiem*) traktā, 19) Žebrovski (*Żebrowscy*), mantoja no Finkenaugiem (*Finkenaugen*) īpašumus Ludzas (*Lucyńskiem*) traktā. Sīkākas ziņas pieejamas grāmatā: „Inflanty Polskie”, s. 93–102

¹ Lai mums ir ļauts minēt nelielu piemēru šī apgalvojuma pamatojumam. Jans Andžejs Plāters, (*Jan Andrzej Plater*; [1626.-1696.g.] Gotarda dēls, Niedritz jeb Indras īpašuma, kas atrodas Daugavpils (*Dyneburskiem*) traktā, mantinieks, 1670. gadā no karaļa Mihāla Koributa (*Michał Korybut Wiśniowiecki*; [1640.-1673.g.; valdīja 1669.-1673.g.] saņēma privilēģiju, kas pazīstama kā *consensus ad cedendum* uz Daugavpils (*dyneburskie*) stārstiju. Jans III [*Jan III Sobieski*; 1629.-1696.g., valdīja 1674.-1696.g.-E.Seliška] apstiprināja šo privilēģiju 1675. gadā, un, kad 20 gadus vēlāk, tas pats Jans Andžejs (*Jan Andrzej*) no protestantisma pārgāja Romas Katoļu Baznīcā, tad 1695. gadā (tekstā acīmredzama drukas kļūda-1795.g.) šī ziņa valdnieku pārņēma ar tādu prieku, ka viņš drīz vien paaugstināja viņu Inflantijas vojevodu, kas kopš tā laika vienmēr palika Plāteru dzimtas rokās.

² Arx Duneborgenis, Daugavpils (*Dyneburg*), Arx Rositensis, Rēzekne (*Rzezyca*), arx Licinensis, Ludza (*Lucyn*) i arx Marienhausensis, Viļaka (*Maryenhauz*).

arhibīskapijas sabrukuma [1562.g.] un vēlāk ar Varšavas Seima nodibināto Vendenes [Cēsu-] bīskapiju [dibināta 1582./1585.g.], Inflantijas bīskapi pa daļām (*in partibus*), parasti dzīvojot privātās dzīvesvietās, pārvaldīja šo nelielo diecēzes daļu, kas palika Polijai.

Pēdējā Cēsu bīskapa Otto de Šenkinga (*Oton de Schenking*; [vāciski *Otto Schenking, Otto Schencking*; 1554.-1637.g.] pēcteči Mikolajs Krosnovskis (*Mikolaj Krosnowski*; [1590.-1653.g.] (no 1643. g.), Aleksandrs Chodkevičs (*Aleksander Chodkiewicz*; [ap 1618.-1676.g.] (1649. g.–1676. g.) un Aleksandrs de Ludingshauzens-Volfs (*Aleksander de Ludingshausen-Wolff*) (1677. g.–1679.g.; [dzimšanas gads nav zināms, miris 1678.g.], titulēja sevi par Inflantijas bīskapiem, taču bez jebkādas faktiskās varas (*nie mając utrzymania*), Cēsis (*Wenden*), Valmiera (*Wolmar*) un citi bīskapa īpašumi nonāca zviedru pārvaldībā [pēc 1600.-1629.g. Žečpospoļitas-Zviedrijas kara] – tādēļ viņi nemaz nerezidēja savās diecēzēs, bet gan kalpoja Varšavā kā Ģņeznas primāta^{xiii} vikāri [vietnieki].

Poļu Inflantijā, kur lauku iedzīvotāji un ievērojams skaits dižciltīgo ģimeņu bija katoļi, zviedru kari radīja ļoti bēdīgu un nožēlojamu stāvokli reliģiskajā ziņā.

Kā mums ir neapgāzami parāda arhīvu liecības, Inflantijā 1677. gadā atradās tikai šādas baznīcas. Daugavpilī (*Dyneburg*) jezuītu un katedrāles baznīcas, draudzes baznīca Aulejā, ko 1626. gadā uzcēla Smoļenskas vojevoda Gosevskis [*Krzysztof Korwin Gosiewski*; miris 1643.g. Žečpospoļitas garīdznieks un diplomāts], Lacka 1625. gadā dibinātā baznīca Užvaldā, abas pēdējās apkalpoja jezuīti, baznīca Višķos (*Wyszki*), ko 1621. gadā dibināja mantiniece Elžbieta, dzimusi Selicka, Mola [*Elżbieta Mohlowa, de domo Sielicka jeb von Ossendorff*], un koka baznīca Kraslavā (*Kraslawiu*) koka, ko 1678. gadā cēlis Ježijs (*Georgs*) Ludingshauzens-Volfs [*Jerzy (Georg) Ludingshausen-Wolff*; kopš 1636.g. Krāslavas īpašumi piederēja Ludingshauseniem-Volfiem un Ježijs (*Georgs*) bija jezuītu garīdznieks].

Tā kā iepriekš minētie Inflantijas bīskapi savā diecēzē nedzīvoja, viņu ganāmpulka garīgās vajadzības ģeogrāfiskā tuvuma dēļ [*ratione vicinitatis – latīniski tiešā tulkojumā apkartēja daba*] nodrošināja Žemaitijas (*żmudzcy*) bīskapi. Pirmais īstais Inflantijas bīskaps bija Mikolajs Korvins-Poplavskis (*Mikolaj Korwin Poplawski*) (1685. g.–1710. g.). Apmetās uz dzīvi Daugavpilī (*Dyneburg*) pie katedrāles, kas bija arī draudzes baznīca, vizitēja diecēzes, atjaunoja baznīcas.

Jau 1685. gadā viņš iesvētīja 1678. gadā Līvānos (*Liwenhof*) ātri uzcelto koka draudzes baznīcu, kā arī Francišeķa Bjeliņska (*Franciszek Bieliński*) finansēto jaundibināto Rēzeknes (*Rzeżyca*) baznīcu. Nākamajā gadā viņš iesvētīja tādu pašu draudzes baznīcu, ko 1686. gadā Ludzā (*Lucynie*) uzcēla Krakovas vojevoda^{xiv} un Ludzas (*lucyński*) stārasts Ščensnijs Potockis [*Feliks (Szczęsny) Kazimierz Potocki*; 1630.-1702.g.]; bet astoņus gadus vēlāk, proti, 1694. gadā Pasiēnā (*Posiniu*) nodibināja pirmo koka baznīcu un klosteri, kurā tika izmitināti dominikāņu priesteri, bet 12 gadus vēlāk (1698.g.) iesvētīja koka baznīcu Indrā (*Indryca*), kas tika pārņemta no protestantiem un pateicoties Jana Andžeja Plātera (*Jana Andrzej Platera*) centieniem, kurš tikko kā bija kļuvis par katoli, tika pārcelta no kalna uz ieleju. Līdz šim Indrā (*Indrycy*), kā arī Bērzglē (*Berzygale*), Feimaņos (*Faymanach*) un Krustpilī (*Kryżborku*) pastāvēja tikai protestantu baznīcas, no kurām tikai viena Krustpilī (*Kryżborku*) palika luterāņu. [Krustpils bija Korfu īpašums, un tie vienmēr saglabāja luterānismu]

Sakarā ar to, ka Inflantijas bīskapija bija vāji apgādāta un vēl, tā tika apgrūtināta ar lietu par bijušās Piltenes bīskapijas izpirkšanu, katrs no Daugavpilī (*Dyneburgu*) rezidējošajiem bīskapiem centās to pēc iespējas ātrāk pamest un saņemt citu Kronī [Polija] vai Lietuvā. Turklāt Daugavpils (*dyneburska*) katedrāle nebija piemērota, un bīskapiem tur pat nebija sava semināra. Lai gan bīskaps Teodors de Ludingshauzens-Volfs [poliski *Teodor Wolff von Ludinghausen herbu Wolf*, vāciski *Theodor Wolff von Lüdinghausen*; 1662.-1712.g.] 1711. gadā Dinaburgas semināram piešķīra 4000 dālderu^{xv} finansējums nevarēja tikt likts lietā uzreiz. Labāka cerība Inflantijas bīskapijai uzplaiksnīja, kad 1755. gadā Konstants Ludviks Plāters (*Konstanty Ludwik Plater*; [1722.-1778.g., Inflantijas/Daugavpils stārasts, Mstislavas vojevoda (šodienas Baltkrievija) 1758.-1770.g.] sāka celt krāšņu baznīcu Krāslavā (*Kraslawiu*), kur vajadzēja rezidēt Inflantijas sufragānam^{xvi} par kura dibinātajām un likteni pastāstīsim citviet.

II

Ar Olivas līgumu Polijai atstātā Livonijas ceturtdaļa 18. gadsimtā arvien ciešāk saplūda ar Žečpospoļitas organismu un pakļāvās vispusīgai poļu-katoļu kultūras ietekmei. Daudzas liecības par to sastopam izcilu inflantiešu darbībā, kuri tā laika Polijas vēsturē ne vienu vien reizi spēlēja nozīmīgu lomu.

Vadošo vietu „Livonijas hercogistē XVIII gadsimtā” šajā ziņā secīgi ieņēma vairāki Hilzeni (*Hylzen*), kuri, gan ar šajā laikmetā uzkrātajiem materiālajām bagātībām, gan arī ar augstāku prāta talantu izcēlās vietējas muižniecības vidū. Papildus dzimtajai Dagdai¹,^{xvii} par viņu milzīgās bagātības galveno pamatu kļuva plašā Viļakas (*Maryenhauzkie*) stārstija ko viņiem piešķīra karalis Augusts II Stīprais [poliski *August II Mocny*, vāciski *August der Starke*; 1670.-1733.g. Saksijas kūrfirsts kā Frīdrihs Augusts I (*Friedrich August I*) no 1694. līdz 1733.g.; Žečpospoļitas valdnieks 1697.-1706., 1709.-1733.g.]

Par pirmo Viļakas (*Maryenhauz*) stārstu no Hilzenu (*Hylzen*) dzimtas, bija karaļa Augusta II kambarkungs jeb, kā toreiz to dēvēja, galma kambarkungs Ježijs Konstantijs Hilsens ab Ekelns (*Jerzy Konstanty Hülsen ab Eckelni*; [1660-1737.g.], kurš beidza savu dzīvi Gdaņskā un tika apglabāts slavenā Olivas klostera baznīcā, kas atrodas netālu no Gdaņskas, kur līdz pat šim brīdim ceļotāju uzmanības pievērš lieliskā kapa vieta, ko atmiņai par viņu iemūžinājis viens no viņa dēliem.²

Kopš tā laika Viļaka (*Maryenhauz*) bija gandrīz Hilzenu (*Hylzen*) dzimtas mantojums. Kad Ziemeļu Kara laikā [1700.-1721.g.] iepriekš minētais Ježijs Konstantijs Hilsens (*Jerzy Konstanty Hülsen*) [kura uzvārds vēlāk tika rakstīts kā Hilzens (*Hylzen*)] kļuva par tēvu savam otrajam dēlam Janam Augustam (*Jan August*), kurš vēlāk kļuva par savas dzimtas zemes hronistu [domāta viņa 1750.g. Vilņā izdotā „Inflantija...”]^{xix} jau iepriekš viņam vecāku novēlētā Viļakas

¹ Gan Dagdu, gan visus citus dižciltīgo Hilzenu (*Hylzenów*) dzimtas Poļu Inflantijas īpašumus, proti: Pilda (*Pylda*), Rundēni (*Runtold*), Istalsna (*Istalsna*) Kurjanova (*Kurjanowo*), Stoļerova (*Staleroszczyzna*), Bukmuiža (*Bukmujža*), Esenmuiža (*Essenmujža*), Kurma (*Kurma*), iegādāta no Soltaniem (*Soltanów*) Kaunata (*Kownata*) un visbeidzot Viļakas (*Maryenhauzki*) stārstija, mūsu lasītājs atradīs mūsu grāmatai pievienotajā kartē: [Gustaw Manteuffel] „Inflanty Polskie”, Poznań, 1879.

² Rakstītājs ir redzējis kapu ne senāk kā 1895. gada maijā. Piemineklis profilā izvirzīts no baznīcas sienas. To veido: obelisks, kas rotāts ar Hilzenu (*Hylzenów*) ģerboni, tas ir aptuveni trīs metrus augsts un balstīts uz divām lauvām, savukārt augšpusē obelisks ir enģeļu ieskauts, kā arī apjomīgs cokols, uz kura balstās obelisks. Uz tā figurē garš uzraksts latīņu valodā:

D . O . M .

Hic jacet in spem resurrectionis Georgius Constantinus de Hülsen,
Dominus haeres bonorum Dageten, Stabiten, Essen, Bukhof etc.
Camerarius Regis Augusti II, Maryenhausensis Capitaneus,
vir ingenio aequo ac consilio promptus, in utraque fortuna semper
sibi constans, semper idem inimicitias vel non agnoscebat.

(*Maryenhauzkie*) stārstija kļuva un turpmāk, līdz Polijas pirmajai sadalīšanai piederēja Hilzenu (*Hylzenów*) ģimenei.

Šī dzimta uzcēla vairākas baznīcas pēc kārtas, no kurām pirmā datēta ar 17. gadsimtu. Mūsu rīcībā ir interesants un pamācošs Inflantijas bīskapa Kšištofa Šembeka [*Krzysztof Antoni Szembek*; 1667.-1748.g.] (vēlākais Gņezno primāts [domāts, ka kļuva par Polijas primātu]) stāstījums pāvestam Klemensam XI [*Clemens IX*; 1600.-1669, pāvests 1667.-1669.g.], kas rakstīts 1714. gadā par Inflantijas diecēzes stāvokli; no šī ziņojuma, kas vēl nekur nav publicēts,^{xx} mēs izņemam fragmentu par Viļakas (*Maryenhauz*) baznīcu un draudzi, kas precīzi apraksta, cik daudz šī teritorija cieta Ziemeļu kara laikā.

„Sestā baznīca – tie ir Inflantijas bīskapa Kšištofa Szembeka (*Krzysztof Szembek*) vārdi – ir Viļakas (*Maryenhauzki*) baznīca, kas atrodas netālu no Maskavijas [Krievijas] robežas un tās Inflantijas daļā, ko sauc par Zviedru Inflantiju [Vidzeme]. Šim nabadzīgajam templim, kas celts no koka, ir nepieciešama pilnīga pārbūve līdz pat pamatiem. Pēdējā kara laikā, kas ilga desmit gadus, šī baznīca nonāca kazaku, kalmiku un citu neliešu īpašumā, kuri to tik ļoti izlauptāja, ka tajā nebija palicis neviens baznīcas piederums, neviens diedziņš. Līdz šim tur pārsvarā izmanto patapinātus baznīcas piederumus. Draudzes locekļi visi ir nabadzīgi, neizglītoti. Vietējie kungi, tāpat šīs stārstijas saimnieki, jau sen pārsvarā atrodas tālu projām, tikai retās reizes turp ierodas”³

vol ignoscendo superabat etc.

Virš cokola izvirzās bagātīgi izgrebta no tāda paša dzeltenīga marmora konsole un uz ar prasmīgu kalnu meistariģi darināts mirušā krūšutēls

³ „Sexta Ecclesia Marienhausensis prope ipsos Moschoviae et illius partis Livoniae, quae suecica dicebatur limites sita etc... Ipsa fabrica Tempelli hujus lignea, miserima, ex fundamentis exstruenda. Decies durante hoc bello, a Cosacis, Calmucis et aliis latronibus spoliatum fuit hoc Tempellum, ita ut nec filum de apparatus relicto fuisse. Adhuc modo majori ex parte commutatis utitur apparatus. Parochiani ibi omnes pauperes, rusticelli. Domini autem Loci sive Capitaneatus illius possessores, longius plerumque dissiti, raro ibi residebant” . *Relatio de statu Ecclesiae Livoniensis ab Episcopo Christophoro Szembek anno 1714 ad Summum Pontificem Clementem XI facta*. [skat. arī: Christophori Szembek, Relatio episcopi a. 1715. In: Rancāns J. (Ed.) *Latvijas Universitates Raksti. Romas katoļu teoloģijas fakultātes serijs, 1 (1)*. Rīga: LU, 1939. 24. lpp.]

Ar augstāk minēto nosaukumu Jelgavas (*Mitawa*) katoļu baznīcas arhīvs glabā daļēji bojāto manuskriptu, kurā šobrīd kopā ir 28 folianta lapas. No tām tikai 22.–28. lapa attiecas uz Poļu Inflantijas baznīcu stāvokli 1714. g. Manuskripta 1.–10. lappusē ir paviršs pārskats par Inflantijas bīskapijas vēsturi tās posmos no 1186. līdz 1558.

Uzzinājis no šī apraksta par Viļakas (*Maryenhauzu*) skumjo stāvokli, Pāvests Klements XI caur nunciiju [1713.-1721.g. Žečpospolitā Sv. Krēsla pārstāvis bija kardināls Džirolamo Grimaldi (*Girolamo Grimaldi*; 1674.-1733.g.)] ietekmēja toreizējo Viļakas (*maryenhauzskiego*) stārstu Ježiju Hilzenu (*Jerzy Hylzen*), līdz ar to jau 1716. gadā viņš baznīcu rūpīgi atjaunoja un pienācīgi aprīkoto.¹

Kopumā to laiku poļu garīdzniecība dedzīgi centās aprūpēt Inflantijas baznīcu un izplatīt un nostiprināt Romas katoļu ticību šajā valstī. Pirms primāta Šembeka (*Szembeka*) lieli nopelni šajā jomā ir iepriekš minētajam bīskapam Mikolajam Poplavskis (*Mikolaj Poplawski*),² virknes baznīcu un klosteru dibinātājam un atjaunotājam, kurās viņš parasti nozīmēja [kalpot] dedzīgos tēvus dominikāņus. Viņa iespaidā 18. gadsimta pašā sākumā Eva Justīna Šostovicka, dzimusi Selicki (*Ewa Justyna z Sielickich Szostowicka*), nodibināja dominikāņu baznīcu un klosteri Aglonā, apdzīvotas vietas, kas ir slavena ārpus Inflantijas, pateicoties pazīstamās Aglonas žēlsirdīgās Dievmātes gleznai, kas patiesi parādīta Viļčiņska Viļņas albumā („*Album wileński Wilczyńskiego*”).^{xxi}

Gadu pēc pāvesta Inocenta XII [*Innocentius XII*; 1615.-1700; pontifikāts 1691.-1700.g.] izdotā apstiprinājuma klostera dibināšanai, valsts sāka piedzīvot tādas labi zināmas nelaimes: Kārļa XII [1682.-1718, Zviedrijas karalis 1697.-1718.g.] uzbrukumu, strīdus par troni starp Augustu II un Staņislavu Leščīniski [*Stanisław Leszczyński*; 1677.-1766.g.; Žečpospolītas valdnieks 1704.-1709., 1733.-1736.g.] utt., kuru laikā šī mierīgā nomale daudz cieta.

Par glābjošo ietekmi, ko 18. gadsimtā Dieva godības ziņā radīja minētā bīskapa Mikolajam Poplavskis (*Mikolaj Poplawski*) dibinātais Pasiēnas (*posiński*) klosteris uz blakus esošo un tālāko apkaimi, ļoti sīki

ir apraksta „Reliģiskās un morālās dienasgrāmatas” („*Pamiętnik religijno-moralny*”) 31. sējums, kas izdots 1856. gadā Varšavā. No tā uzzinām, ka tūlīt pēc klostera dibināšanas, pirms paša Ziemeļu kara uzliesmojuma, šeit apmetās divpadsmit mūki. Viņi devās aizvien dziļāk zemes iekšienē, lai apgaismotu tumsā iegrimušos ļaudis. Vairākas reizes viņi bija devušies tik tālu no savas atrašanās vietas, ka nevarēja atgriezties klosterī uz nakti. Atrast drošu patvērumu pie vietējiem iedzīvotājiem, kuri Zviedrijas karu laikā bija kļuvuši mežonīgi, viņi nevarēja. Viena daļa iedzīvotāju dzīvoja nošķirtībā no Katoļu Baznīcas, otra atkal bija iegrimusi mežonīgā, draudīgā un aklā pagānismā. Tāpat, no vienas puses, viņi tika sagaidīti ar nicinošu neviensmīlību, no otras puses, ar barbarisku naidu.

Ko dara Pasiēnas (*Posinia*) dominikāņi, būdami uzticīgi savam misionāra aicinājumam? Lai izvairītos no laika apstākļu maiņas un misionāra darbības laikā būtu kur patverties, pa visu zemi ceļ mājokļus no salmiem, kas drīzāk atgādina būdas, nevis cilvēku mitekļiem.

Divpadsmit šādas būdas, proti, tik daudz, cik priesteru bija Pasiēnas (*posińskim*) klosterī, drīz vien tika uzceltas Pasiēnas (*Posinia*) rietumu pusē un Pleskavas guberņas pierobežā. Šo vietu nosaukumi ir šādi: 1) Landskorona, 2) Rundāni (*Rundany*), 3) Brodaiža (*Brodajz*), 4) Raipole (Rajpol), 6) Pilda (*Pylđa*), 6) Slobodzinci (*Slobodzińce*), 7) Eversmuīža (*Ewersmujza*), 8) Briģi (*Brygi*), 9) Lielie Sļadzi (*Słodzie większe*), 10) Mazie Sļadzi (*Słodzie mniejsze*), 11) Istra un 12) Koņecpole. Laika gaitā pie šīm būdām tika uzceltas kapličas, un vēlāk, kad pagānu tumšiem mākoņi pašķīrās un ticības stars iemirdzējās spožāk, draudzes baznīcas pacēlās no pirmajām astoņām mazajām kapličām, kas mūsdienās veido visu pirms Ludzas posma (*przedlucyński*) dekanātu, bet

gadām un no 1584. līdz 1714. gadam, no 10.–28. lpp. attēlota tā laika visas Inflantijas diecēzes stāvoklis, kurā ietilpst visa, gan Zviedru, gan Poļu Inflantija, Kurzemes un Zemgales hercogiste un tā saucamā Piltenes (*Piltyńska*) zeme. 13.–16. lpp. veltītas Zviedrijas Inflantijai [Vidzemei], 16. lpp., ir sadaļas *Livonia polonica* un *De episcopatu Curonensi seu Piltinensi*, 17.–22. lpp., apraksta: *De Ducatu Curlandiae* (sic!). Visbeidzot, no 22. līdz 28. lpp. ir sadaļa: *Livonae mere polonica*, kas attiecas uz dažām Poļu Inflantijas baznīcām un to stāvokli pirms 1714. gada. Iepriekš citētā rindkopa atrodas 28. lpp.

¹ Tā jau kastelāna Jana Augusta Hilzēna (*Jan August Hylzen*) laikā, kurš bija arī Viļakas (*maryenhauzki*) stārstas, viņa tēva Ježija Hilzēna (*Jerzy Hylzen*) kādreizējās, atjaunotās un dāsnī aprīkotās baznīcas vietā, 1748. gadā tika uzcelta pilnīgi jauna koka baznīca, kas saglabājās vairākus desmitus gadu. Tās izskatu dabā, 1794. gadā, sniedz Jans Kristofs Broce (*Jan Krzysztof Broce*; [1742.-1823.g.] slavenā desmit sējumu manuskripta, līdz šim nepublicētā VII sējuma 171. lappusē ar

nosaukumu: *Sammlung livländischer Monumente* utt. (Šis vērtīgais rokraksts ir Rīgas pilsētas bibliotēkas unikāts, kas ir sniedzis un joprojām sniedz neizmērojamus nozīmīgu ieguldījumu Inflantijas vēstures pētniekiem).

Tā kā pēdējos gados, 1748. gadā uzceltā koka baznīca draudēja sabrukt, pašreizējās Viļakas (*Maryenhauzu*) īpašnieces turpat netālu uzcēla lielisku divu torņu baznīcu ar trīs jomiem un slaidiem pīlāriem, senās gotikas zemribas (*podzebrze*) ar skaistiem profiliem augšpusē vertikāli sazarojas un pārvēršas par ovālu velvju ribām, kas var pastāvēt gadsimtiem ilgi.

² Viņa valdīšanas laikā tika uzceltas draudzes baznīcas: 1) 1685. g. Rēzeknē (*Rzezyca*), 2) 1686. gadā Ludzā (*Lucyn*), 3) 1694. gadā Pasiēnā (*Posiniu*), 4) 1698. gadā Indrā (*Indryca*), 5) 1699. gadā Viļakā (*Maryenhauz*), 6) 1700. gadā Aglovā (*Agłowie*). 7) 1702. gadā Kaunatā (*Kownat*), 8) 1708. gadā Feimaņos (*Feymany*) un daudzas mazākas baznīcas-filiāles.

atlikušās četras līdz šim [aizvien] ir kapliņas, kurām nākušas klāt jaunas.¹

Dominikāņi, kas savulaik vadīja draudzes dievkalpojumus minētajās baznīcās, vienmēr uzskatīja sevi par Pasiēnas (*Posinia*) iedzīvotājiem un palika Pasiēnas (*Posinia*) priora pakļautībā. Vēlāk viņa vadībā garīgā ordeņa mācības notika Pasiēnas (*Posinia*) klosterī, kas šajā apkaimē 18. gadsimtā tika visnotaļ trāpīgi dēvēts par „cietoksni ar divpadsmit atslēgām”.

Bez Pasiēnas (*Posinia*), kādreiz īpaši svētītas ar Dieva žēlastību apustuliskajā darbībā, kā arī Ziemeļu kara [1700.-1721.g.] sākumā dibinātās Aglonas ar plašo klosteri, dominikāņi uzcēla baznīcas un izveidoja mūsdienu draudzes Višķos (*Wyszkach*), Rušonā (*Ruszonie*), Daugavpilī (*Dyneburgu*), Preiļos (*Prelach*), Varkļānos (*Warklanach*), u.c.

Višķos (*Wyszkach*), Rušonā (*Ruszonie*) un Varkļānos (*Warklanach*) bija nelieli klosteri, kuros katrā bija tikai četri priesteri. Tolaik viņiem Daugavpilī (*Dyneburgu*), bija atsevišķs klosteris ar baznīcu, kad tur jau atradās Inflantijas bīskapa katedrāle, kurā, kā jau zinām, sēdeklis bija Mikolajam Poplavskim (*Mikolaj Poplawski*). Dominikāņi pastāvīgi sūtīja četrus savus priesterus palīdzēt dievkalpojumos²; un Inflantijas bīskaps pateicībā par to, par saviem līdzekļiem sedza studijas Romā diviem jauniem Inflantijas dominikāņiem.

Bīskapa Poplavska (*Poplawskiego*) un viņa pēcteču ticības atdzīvināšanas rezultātā Polijas Inflantijā 18. gadsimtā (kas sākot ar 1677. gadu kopā ar Kurzemes katolisko daļu veidoja Inflantijas diecēzi), šajā valsts daļā tika izveidoti pat 9 dažādu regulu klosteri, kas kopā ar padesmit jaunizveidoto draudzes baznīcām deva lielu ieguldījumu katoļu ticības saglabāšanā šajā senās Inflantijas [domāta Livonija] daļā.

Pateicoties bīskapa (*Poplawskiego*) dedzīgajai garīgās aprūpes aktivitātei, ne vēlāk kā četrus gadus pēc viņa nāves, toreizējais Inflantijas

¹ Visu šo dedzīgo Pasiēnas (*posińskich*) dominikāņu misionāru darbību ilustrē virkne bagātīgu akvareļu sērija milzīgajā *Terra Mariana* grāmatā, kas veltīta Svētā Tēva Leona XIII [1810.-1903.g.; pontifikāts: 1878.-1903.g.] priesterības 50 gadu jubilejai, kuru mēs visu Baltijas zemju katoļu iedzīvotāju vārdā esam izdevuši un radījuši, un kura ar 70 lapām dabiska lieluma (*wiemych*), vai ievērojami samazinātām fotoreprodukcijām ir mūsu rīcībā. Viena no lielākajām un slavenākajām ārvalstu kompānijām iecerējusi šo reprodukciju pavairot ar fotolitogrāfijas palīdzību, lai padarītu to pieejamu arī citām

bīskaps Kšištofs Szembeks (*Krzysztof Szembek*) varēja rakstīt Svētajam tēvam Klemensam XI mierinošus vārdus: „Polijas Inflantija Dieva žēlastībā gandrīz visa ir katoļticīga, izņemot ļoti nedaudzus luterus un shizmatikus [pareizticīgie].”³

Tas, ka šo dedzību atdzīvināt ticību Polijai atlikušajā Inflantijas daļā, Žečpospolita un vietējie bīskapi spēja nodot tālāk arī krustnešu bruņinieku muižniecība, kas tur dzīvoja gadsimtiem ilgi, daiļrunīgi pierāda virkne baznīcu, ko 18. gadsimtā Polijas Inflantijā dibināja Bergi (*Bergowie*), Borhi (*Borchowie*), Felkerzāmi (*Felkerzambowie-poliskotā Felkerzam versija-tūlk.piez.*), Hilzeni (*Hylzenowie*), Korfi (*Korffowie*), Ludingshauzi - Volfi (*Ludyngshauz-Wolfföowie*), Manteifeļi (*Manteuffelowie*), Moli (*Mohlowie*), Plāteri (*Platerowie*), Riki (*Rykowie*), Zīberki (*Zyberkowie*) u.c., kuru piemērs sekoja, kopš XVII gadsimta šeit apmetusies poļu muižniecība, kā: Beņislavski (*Benislawscy*), Karnicki (*Karniccy*), Kublicki (*Kubliccy*), Seliski (*Sieliccy*), Koraba ģerboņa Sokolovski (*Sokołowsky herbu Korab*), Soltāni (*Sołtanowie*), Šadurski (*Szadurscy*) utt., savukārt Poļu Inflantijas pierobežā Ščitti (*Szczyttowie*) baznīca un klosteris Volincos (*Wołyńcach*; [baltkr. *Валюнычы*, mūsdienās Vitebskas apgabala ziemeļos], Zabiello (*Zabiełłów*) draudzes baznīca Linkovā (*Linkowie*), [mūsdienās Paņevezas rajonā] un filiāles baznīca Lankete (*Łankiecie*). Visas šīs dzimtas, pastāvīgi apgaismojot vietējos iedzīvotājus un būvējot šajā zemē klosterus un draudzes baznīcas, vai pat to filiāles, pastāvīgi stiprināja Inflantijā savu pieķeršanos Polijai un Apustuliskajam Krēslam. Taču vislielākos nopelnus novadpētnieki pamatoti šajā ziņā piedēvē Hilzenu (*Hylzen*) dzimtai, ar kuras izcilākajām personībām mūs iepazīstinās nākošā nodaļa.

III

aprundām. Par šo grāmatu raksta arī Līvovā iznākošais Vēstures ceturkšņa izdevums (*Kwartalnik historyczny, V Rocznik*), s. 222 i 223 [1891, Lwów]

² Skatīt: „Pamiętnik religijno-moralny”, tom XXXI, str. 153. [*Czasopismo ku zbudowaniu i użytkowaniu tak duchownych jako i świeckich osób, Warszawa, 1856.*]

³ Skatīt O: *Relatio de statu Ecclesiae Livoniensis ab Episcopo Christophoro Szembek A. D. 1714 ad Summum Pontificem Clementem XI facta*, kur 22 lpp. Mēs varam izlasīt: „Livonia mero polonica universa jam ex Dei gratia catholica, exceptis paucissimis Lutheranis et Schismatici!”.

Hilzeni (*Hylzenowie*) līdz 18. gadsimta pirmajam ceturksnim paši parakstījās kā Hilseni ab Ekelni (*Hülßen ab Eckeln*).¹ Viens no senčiem Didriks Hilsens (*Dydryk Hülßen*), 1559. gadā no mestra Firstenberga [Vilhelms fon Firstenbergs vāciski *Wilhelm von Fürstenberg*, 1500-1564 Livonijas ordeņa mestrs 1557.-1559.g.] saņēma Lovidu (*Lowidę*) īpašumus Daugavpils (*dyneburskim*) apgabalā, kas atradās jau viņpus Daugavas (*za Dźwiną*) mūsdienu Kurzemē, un tas viņu vēlāk tuvināja Kurzemes hercogiem. Jans Francišeks Hilsens (*Jan Franciszek Hülßen*;^{xxii} kādu laiku bija Kurzemes kanclers prinča Frederika Kazimira (*Fryderyka Kazimierza*) [1650.-1698.g.; valdīja 1682.-1698.g.] valdīšanas laikā, tāpēc Polijai viņš bija pa pusei svešs. Viens no viņa dēliem Fridriks Hilsens (*Fryderyk Hülßen*) kļuva par Kandavas (*kandawskim*) stārstu un lielākoties dzīvoja Piltenes (*piltyńskieij*) zemē.^{xxiii} Otrs mūsu jau pieminētais dēls Ježijs Konstantijs Hilsens (*Jerzy Konstanty Hülßen*) sekoja Polijas-Inflantijas un Kurzemes šlahtas, piemēram: Borhiem (*Borchowie*), Denhofiem (*Denhofowie*), Felkerzambiem (*Felkerzambowie*), Grothausiem (*Grothusowie*), Ludingshauziem- Volfiem (*Ludynghauz-Wolffowie*), Korfiem (*Korffowie*), Manteifeļiem (*Manteuffelowie*), Moliem (*Mohlowie*), Plāteriem (*Platerowie*), Tīzenhauziem (*Tyzenhauzowie*), Zīberkiem (*Zyberkowie*) utt., un kalpojot Polijas galmā, viņš kļuva par Augusta II galma kambarkungu (*podkomorzy*) un pēc tam par Viļakas (*maryenhauzkim*) stārstu. Galu galā Polijā viņš atrada arī savu senču

¹ Senos dokumentos varam atrast arī parakstus: „de Huelsen dictais Eckeln”, kas bieži tika tulkots poļu valodā: „no Ekloviakotiem Hilzen” „z Eklowyakoći Hylzen”.

² Mūsu rīcībā ir interesants panegiriks, 30 lappuses *in folio minori*, ko izdevuši Piaristi [*Ordo Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum; mūku ordeni 1621.g. dibināja pāvests Klements VIII (1536.-1605.g. ; potifikāts 1592.-1605.g.)*] Varšavā ar nosaukumu: „Ilmo, Exmo, Revmo, Dno Georgio Nicolao in Eklow Hylzen, Episcopo Smolenscensi penes solennem consecrationis actum facta gratulatio Anno D-ni 1746. die 13.- ma Febr., Incidente in Dominicam Sexagesimae.”

³ Viņiem šeit 18. gadsimtā bija virkne tādu: Dagda ar Kševiņu (Krzewiń; īpašumi Pomerānijā ?), Novomišļi (*Nowa myśl*), Staromišļa (*Stara myśl*) un citas blakus esošās vietas, Runtolde (*Runtold* jeb *Rundorts*), Dubuļi (*Tulenmujza*), Okra, Pilda (*Pylda*), Istalsna (*Istalsna*), Kurjanova (*Kurjanowo*), Stoleroņa (Stalorowszczyzna), Bukmuiža (*Bukmujza*), Esenmuiža (Essemujza), Kurma (Kurma), Kaunata (*Kownata*) un visbeidzot Viļakas (*maryenhauzkie*) stārstija.

⁴ Belmontas (Belmont; [lietuviski Belmontas; mūsdienās Viļņas pilsētas daļa]) īpašumi un visa Hermanovščin (*Hermanowszczyzna*, [baltkrieviski *Германовишчына*; mūsdienās ciems Baltkrievijas Vitebskas rajona ziemeļrietumos].

⁵ Asveja (*Oświej*, [baltkrieviski *Асвея*, mūsdienai Baltkrievijas Vitebskas rajona ziemeļos]) īpašumi, ko tiem atdeva Sapehas (*Sapiehy*).

⁶ Kozminkas (Koźmińskie) īpašumi pie Varšavas.

pēdas, kuri ar ieročiem kalpoja poļu karaļiem, sākot no Sigismunda Augusta (*Zygmunt II August*; [1520.-1572.g.; Polijas karalis un Lietuvas lielkņazs 1548.-1572.g.] laikiem, un izlēja asinis Žečpospoļitas kaujās.

Kambarkunga un Viļakas (*maryenhauzkiego*) stāresta Ježijs Konstantija de Hilsena (*Jerzego Konstantego de Hülßen 'a*) dēls Jeržijs Mikolajs Hilzens (*Jerzy Mikołaj Hylzen*) no 1746. gada, Smoļenskas² bīskaps un Jans Augusts Hilzens (*Jan August Hylzen*), kurš pēc vienas jau pašas tradīcijas bija pazīstams Poļu Inflantijā, no 1744. gada bija Inflantijas kastelāns un no 1754. Minskas (*miński*) vojeвода, jau pilnībā bija kļuvuši par poļiem. Lai gan viņu dzīslās vēl nebija nekā no slāvu asinīm, acīmredzot viņos bija iemiesojies poļu šlahtas gars un iesējis jaunus dzīvības pirmssākumus. Kopš tā laika uz Polijas zemes vairs nebija Hilsenu (*Hülßenów*) vāciešu, bet bija Hilzeni (*Hylzenowie*) poļu-inflantiešu magnāti, kuru daudzie un arvien pieaugošie īpašumi pletās ne tikai Poļu Inflantijā³, bet arī Lietuvā⁴, Baltkrievijā (*Białej Rusi*)⁵, Kronī (*Polijā*)⁶, w Kurzemē⁷, un pat Pomožē [Pomerānija, acīmredzoti domāti īpašumi Gdaņskas apkaimēs]⁸.

Ježijs Konstantija Hilsena (*Jerzego Konstantego Hilsena*) vecākais dēls Ježijs Mikolajs Hilzens (*Jerzy Mikołaj Hylzen*), vēlākais Smoļenskas bīskaps, ārkārtīgi dievbijīgs, strādīgs un dziļi izglītots vīrs, jau agras jaunības gados ķērās pie rakstīšanas. Viņa literāros darbus pieminam atsevišķā pētījumā par Inflantijas civilizāciju un literatūru kopumā, kurā mēģinājām iekļaut Poļu Inflantijas literatūras augļus (līdz šim neviens atsevišķi to nav apskatījis).⁹

⁷ Staburaga (*Stabiten, Stabben*) īpašumi Augškurzemē, slavena vieta ar brīnišķīgo Staburaga klinti, par kuru daudz rakstīts ne tikai vācu, bet arī poļu valodā. (Skat. *Przełqd Powszechny*, kas iznāk Krakovā [1889.g.-]), VI sēj., 300.-311. lpp.; „Słownik geograficzny ziem polskich”, X sēj., 859. lpp.) utt. [15 sējumu izdevums, kuru izdeva Varšavā 1880.-1914.g.]

⁸ Parhovo (*Parchowo*) īpašums Gdaņskas apkaimē tika iegādāts no Buholcu (*Buchholz/Bucholc*; [sazarota Livonijas dzimta, kura 17.gs. parādās gan Kurzemes hercogistes, gan 17.-18.g.s mijā Žečpospoļitas politiskajās norisēs] Žečpospoļitas ģimenes atzara, kuri bija Ludzas (*lucyńskich*) stārsti, kuri kopš tā laika pastāvīgi dzīvoja tikai Poļu Inflantijā, līdz pat laikam, kad viņu dzimta izdzisa.

Mēs nebūt nepieskaitām pie Hilsenu (*Hylzenów*) nepelniem, viņi vairoja sev Kroņa īpašumus (*królewsczyzna*; [Kroņa īpašumi, kuros parasti tika veidotas stārstijas]), jo Polijā noteikti bija pārāk daudz šādu spekulantu, bet mēs šo detaļu izgaismojam, lai vēlāk skaidrāk parādītu, cik lielisku praktisku labumu viņi savai dzimtajai zemei (Inflantijai) devuši ar pastāvīgi augošo bagātību. [nosodījumu par Kroņa īpašumu pārņemšanu savā pārvaldē kritizējis 19.gs. poļu vēsturieks Juliāns Bartošēvičs, no kura rakstītā G. Manteifelis ietekmējies, skat.: Julian Bartoszewicz, Znakomici męzowie w XVIII wieku. Wizerunki historycznych osob, T.2., Petersburg, 1856., p. 205.]

⁹ Skat. *Przewodnik naukowy i literacki*, izd. 1895. gadā, 873.-989., 769.-781., 865.-885. un 960.-983. lpp.: „Cywilizacya, literatura i sztuka w kolonii zachodniej nad

Priestera profesijā pirmos soļus Jeržijs Mikolajs Hilzens (*Jerzy Mikolaj Hylzen*) spēra savā dzimtenē – Poļu Inflantijā. Bijis Inflantijas katedrāles draudzes priesteris Daugavpilī (*Dyneburgu* jeb kā to agrāk sauca *Dynemborku*). Asvejas (*Oświęskie*) īpašumus viņš paņēma vēl pirms iesvētīšanas par bīskapu.

Viņš bija krietns, dedzīgs un modrs gans, kurš savu augsto pastorāta amatu saprata kā upurēšanos un darbu. Nozīmīgo Ploskas (*Płosk*) saimniecību viņš nodeva garīdzniekiem misionāriem Krāslavā (*kraslawskim*) jaunizveidotā Inflantijas garīgā semināra vajadzībām, kuru absolvēja daudz dedzīgu priesteru. Kad 1755. gadā Smoļenskā plosījās lielais mēris, bīskaps J. M. Hilzens (*J. M. Hylzen*) no savas Inflantijas rezidences Dagdā steidzās turp ciešanās būt kopā ar turienes ganāpulku, bet reizē arī mierināt cietējus. Noguris un priestera darba salauzts, viņš atkāpās no bīskapa amata un pēdējos gadus veltīja tikai lūgšanām. Apbedīts Asvejas (*Oświęskim*) baznīcā.¹

Viņa brālis Jans Augusts (*Jan August*), dzimtās zemes hronists, bija jaunāks par bīskapu, taču ne mazāk aktīvs. Viņš savās rokās koncentrēja arvien vairāk Kroņa zemju. Protams, viņa ietekmei bija jāpalielinās Poļu Inflantijā, vēl jo vairāk tāpēc, ka viņš prata patiesi mīlēt savu dzimto zemi. Ne tikai ar zinātniskiem darbiem, par kuriem stāstām citur, bet arī vēlējās iemūžināt sevi (*pragnął się odznaczyć*) Inflantijas vēsturē; viņš vēlējās izdarīt ko savos daudzajos Inflantijas īpašumos dzīvojošo lauku ļaužu labā. Šajos īpašumos dzīvoja cilvēki, kas vēl bija neizglītoti un zviedru–poļu karu rezultātā viņi bija kļuvuši gandrīz par mežoniem; kaut bija kristieši, tad patiesībā viņi bija tālu no kristīgā

Baļtykiem” (L̄vova 1895). Pats darbs pēc tam tika publicēts atsevišķā eksemplārā (L̄vova 1896, 80. lpp., 8. daļā).

¹ Tuvākas detaļas par viņu un caur negodīgu ļaužu rokām gājušas, šodien jau pavisam iznīcinātas kapavietas, aprakstu, ziņas sniedz mūsu grāmata: [Gustav Manteuffel] *Inflanty polskie* (Poznań 1879.) s. 71–74.

² Jezuīts Rostovskis [*Stanisław Rostowski, 1711.-1784.g.*] aprakstīja, ka katoliciskajā Latvijā - Poļu Inflantijā, ka uz dievkalpojumu ap liepu esot pulcējušās slepeni jaunavas, savukārt vīrieši ap ozolu. To vispilnīgāk apliecina Poļu Inflantijas pagastu dziesmu apkopojum, kas publicēts *Magasin der letisch-Literanschen Gesellschaft*, Mitau 1809, Bund XIV, s. 162—200, ar nosaukumu: „Lettische Volkslieder gesammelt in der Gegend von Kraslaw im Dunaburgschen von Comtesse Celine Plater und der Gegend von Dritzan im Rositzschen von Freiherrn Gustav v. Manteuffel“. Vienu no tām piedāvājam oriģinālā, tā kā precīzi pierāda, ka saskaņā ar senajiem Poļu Inflantijas tautas priekšstatiem, cilvēku dvēseles no kapa pārcēlās uz kokiem, kas lika pielūgt kokus:

1. *Meš biejom trejš mosienias,*

dzīves veida. Šai tautai bija sava latviešu valoda un dīvaini pagāniski aizspriedumi. Viņu reliģijā valdīja vistumšākā māņticība un garu pielūgšana, elkdievības laika paliekas. Tie pielūdza ozolus un liepas, čūskas un odzes.² Šī no šļahtas atšķirīgās izcelsmes tauta vēl pirms tās apdzīvoja šīs puses un bija cēlusies no jaunās Hilzena (*Hylzena*) dzimtenes pirmiedzīvotājiem, kura senči Inflantijā ieradās no Vestfālenes. Tāpēc Inflantijas kastelāns gribēja atstāt tautai piemiņu par sevi. Krietns pilsonis gribēja apkarot māņticību un ievest kristīgo civilizāciju mūsu zemes latviešu ciemiem. Kopā ar savu brāli bīskapu viņš pastāvīgi domāja par savas izglītības paplašināšanu. Viņa otrā sieva, dzimusi Plātere [*Konstancja Plater*, dz. 1710, Inflantijas vojevodas Jana Ludvika meita], palīdzēja viņam cēlajā darbā.

Kastelāns Hilzens (*Hylzen*) dibināja misijas savos plašajos poļu–inflantiešu īpašumos. Mantotajā Dagdā (*Dagda*), kur atradās viņa īpašumu galvenā rezidence, viņš izveidoja krāšņu draudzes baznīcu ar diviem trīsstāvu torņiem un trim skaisti velvētiem jomiem. Viņš arī atrada cilvēku, kurš pilnībā piekrita viņa uzskatiem, patiesu tautas priesteri un apustuļi. Tas bija mācītājs Mihals Rots (*Michał Roth* [vāciski *Michael Roth*, 1721.-1785.g., jezuīts, tiek uzskatīti par latgalieši laicīgās literatūras pamatlicēju]. Šis patiesi svētīgs cilvēks, pirmā Inflantijas apustuļa (svētītā Meinarda, bīskapa [ap 1130/40-1196.g.] gara rosināts, apmetoties uz dzīvi laukos mūsu Latvijā, viņš tai tuvinājās, gan jēdzieniski, gan garīgi.

Cik dziļi mācītājs Rots (*Roth*), kuru mūsdienu modernā valodniecība nokristīja par *die hochlettische Mundart*,³ apguva un

Mani treszas nairredzieja;

I šwiž mani upiejtā,

Tiej upiejta nanasdama

5. *I šwiž mani azarā!*

Tys azars nanasdams

I šwiž mani Daugawā

Tiej Daugawa nanasdama

I šwiž mani jyurenis;

10. *Tos jyurenis nanasdamys*

Irsyt putu gobotu!

Ti izauga kupla līpa;

Na ti bieja kupla līpa,

Ti bie dorga dwieseļeja,

Ti bie muna dwieseļeja.

³Skat. Daudzos lingvīsta doktora A. Bīlenšteina [*August Bielenstein*; 1826.-

bagātināja vietējo latviešu valodu, liecina pirmais plašākais divsējumu darbs latviešu valodā ar nosaukumu: *Wyssamociba katoliszka* (t.i. pilnīgs katoļu mācības izklāsts), kas bija viņa nenogurstošā darba auglis un līdz šim uzskatīts par nepārspējamu skaistas runas prototipu vietējā latviešu valodas izloksnē. Draudzīgais un miermīlīgais misionārs apmeklēja mājas, iepriecināja slimos un dziedināja; grēciniekiem nesa pestīšanas vārdu, atcerējās cilvēku laicīgās vajadzības. Kastelāns Hilzens (*Hylzen*) savukārt dibināja slimnīcas, uzaicināja žēlsirdīgās māsas, būvēja ciematos skoliņas, investēja naudas līdzekļus īpašumos un procentus no tām novirzīja savu nabadzīgo padoto atbalstam. Nevienš vien grasis caur priesteru Mihala Rota (*Michala Rotha*) rokām izgāja kā Jana Augusta Hilzena (*Jana Augusta Hylzena*) labdarības dāvana uz Poļu Inflantijas ciemiem. Gan kungs, gan priesteris turpināja savu cēlo darbu. Mācītāju Mihalu Rotu (*Michala Rotha*) vēl dzīves laikā sauca par latviešu apustuli, un pēc viņa nāves, viņa likis, kas patiešām nesāka sadalīties, kļuva par dziļas godināšanas priekšmetu, pateicīgo vietējo latviešu vidū, kuri viņu uzskatīja par savējo līdz pat mūsdienām. Šī, divu godājamo vīru dedzīgā pilsoniskā un reliģiskā darbība vienmēr spīdēs mūsu pagātnes annālēs¹.

1907.g.], ilggadējā zinātniskās biedrības „*Die lettisch-literarische Gesellschaft*” vadītāja, darbus, kā arī slavenā Keniksbergas (*Królewiec*) profesora A. Bezenbergera [*Adalbert Bezenberger, 1851.-1922.g.*] pētījums, kuri 1885.g. publicēti *Magazin der lettisch-litauischen Gesellschaft*, Bund XVII, s. 1–180, ar nosaukumu: *Lettische Dialectstudien*, un visbeidzot Pēterburgas universitātes docenta, maģistra E. Woltera pētījumus, kas publicēti *Archiv für slavische Philologie*, un mūsu darbu: *Bibliographische Notiz über Schriften welche von 1604–1871 in der hochlettischen Mundart veröffentlicht worden sind*, kas cita starpā apspriesta *Jahresberichte der Geschichtswissenschaft von Jastrow*, 8–ter Jahrgang 1885, Berlin 1889, III, 63, 143.

¹Vienu no skaistākajām Poļu Inflantijas tautasdziesmām, daži mūsdienu pētnieki (19.gs. pētnieki) pieraksta mācītājam M.Rotam. Neraugoties uz to, ka šim viedoklim nepiekrītam (tā kā šī dziesma šķiet nāk nevis no 18.gs., bet gan 16. vai 17.gs.), publicējam to šeit ar iespējams pareizu tulkojumu [*paralēli latgaliešu tekstam – arī poļu tulkojums*]:

*Putnieņ, lajkā soltas zimas
Kur ir tows perekliš?
Zam Dabasym, zam Dabasym!
Ir gon wiel kods kaktieņsz.
Koda sylta wītienia
Iksz grumbom
Iksz szkierbom!
Tur tajsu perekleni
Wyssuloboku wītieni*

Dedzīgais patriots Jans Augusts Hilzens (*Jan August Hylzen*) zemē [Poļu Inflantijā] tika uzskatīts par ļoti izglītotu. Labs latīņu valodas pratējs, Cicerona cienītājs, viņš bija plaši pazīstams kā runātājs, īpaši savā provincē [Poļu Inflantijā]. Bet jāatzīst, ka viņa ļoti cēlais patriotisms, galvenokārt bija lokālpatriotisms. Jans Augusts Hilzens (*Jan August Hylzen*) pauda nožēlu par to Inflantijas daļu, kura bija nonākusi Zviedrijas pakļautībā [te drīzāk domāts pats Vidzemes zaudēšanas, „atsvešināšanās” fakts, jo tobrīd Vidzeme jau atradās Krievijas sastāvā], jo viņš labprātāk redzētu visu Inflantijas ģimeni apvienotu Polijas brīvībā. Šī doma caurvijas viņa rakstos un uzrunās. Viņš nebija draugos ar karali Staņislavu Leščinski (*Stanisława Leszczyńskiego*), jo politiskajā jomā viņš karalī redzēja tikai pilsoņu karu dzimtenē. Priekšvēlēšanu seimikā [1735.g.] viņš pieprasīja, lai Inflantijas sūtņi apņemas zvērēt, ka viņi nepieļaus Leščinska (*Leszczyńskiego*) ievēlēšanu. Viņš, protams, domāja pirmkārt par Poļu Inflantiju, kas kļūtu par pirmo upuri, ja pretotos Saksim (*Sasowi*)^{xxiv}

Tik drosmīgi runājot seimikā, cita starpā būdams diezgan piesardzīgs, Jans Augusts Hilzens (*Jan August Hylzen*), nostājās pret savas ģimenes jūtām. Viņa sievastēvs [Jans Ludviks Plāters.] bija viens no

Zam Dabasym.

*Putnen, kad jau plyks ir tiejrums
Kur tod ir tows barūkliš?
Iksz Dīwa rukas, iksz Dīwa rukas!
Ir gon wiel kods gryudiensz
Koda moza udzienia
Pi cieleniom
Pi stydzieniom !
Tur atrūn taj woj szaj
Bet atrūnu siew barūkli
Iksz Dīwa rukas.
Putnien, kad jau sausy zory
Kur tod towa dziesmie?
Iksz sirds dziluma, iksz sirds dziluma!
Gul tur daudz wiel dzismieniu,
Daudz na izplauksuzu zīdieniu
Sirdies klusā dybynā!
Atnok drejž pawusarenia,
Atsadziewynoj dzismienia
Dīwu tieje nu sirds dziuma
Dziwam dzied nu sirds dybyna.*

dedzīgākajiem karaļa Leščinska (*Leszczyńskiego*) atbalstītājiem, viņa sievasmāte, vojevodiene Platere [*Augusta Ogińska-Plater*; 1724.-1791g.], bija trimdā esošā karaļa attāla radniece. Un kopumā mūsu bijušajā poļu inflantiešu šlahtā pret Staņislavu Leščinski (*Stanisława Leszczyńskiego*) valdīja labvēlīgais attieksme.^{xxv} Kastelāns Hilzens (*Hylzen*) asi nosodīja to entuziastu projektus, kuri gribēja visu šlahtu vest cīņā¹, dodot priekšroku sūtņu sūtīšanai pie Sakšu noietnes [Augusta III atbalstītāju] militāro spēku komandiera Lietuvā (*regimentarz na Litwie*), Vitebskas vojevodas Marciāna Ogiņska [*Marcjan (Marcin) Michał Ogiński*; 1672.-1750.g.]. 1735. gadā ievēlēts no Inflantijas par sūtni uz Pacifikācijas seimu (*Sejm pacyfikacyjny*),^{xxvi} Jans Augusts Hilzens (*Jan August Hylzen*) šeit daudz strādāja, lai samierinātu Augustu III ar tautu [domāta šlahta], taču viņam tas padevās ar lielām grūtībām; jo nemierīgajā un juku pārņemtajā valstī, maz bija tādu, kuri ieklausījās veselā saprāta balsī. Vēlākais kastelāns Hilzens (*Hylzen*) rīkojās vēsturiskas nepieciešamības vadīts. Viņš atbalstīja bargu pasākumu izmantošanu, taču tas neattaisnojās. Viņš nemaz nebija pārsteigts, kad notika viņa pareģotais, ka seims beidzās ar neko.^{xxvii}

Mūsu kastelāns bija arī otrā Pacifikācijas seima (*Sejmu pacyfikacyjnego*) deputāts 1736. gadā. Viņš bija deputāts arī uz trešo Seimu 1738. gadā². Šeit viņš ieteica šlahtai izsludināt acinājumu uz muižnieku zemessardzes sasaukšanu (*pospolite ruszenie*), jo maskaviešu [Krievijas] karaspēks nepameta Žečpospolītu. Tātad, pēc J. A. Hilzensa (J. A. Hylzen) domām, bija jāpieliek pūles nevis lai nepieteiktu karu, bet gan būtu gatavībā un „veidotu konfederāciju”^{xxviii} Virknei deputātu šis teikums ļoti iepatikās.³

Šajā Seimā Jans Augusts Hilzens (*Jan August Hylzen*) kļuva par Lietuvas lielkņazistes kancelejas [lielkņazistes pārvaldes orgāns] reģentu. Šo godpilno amatu 1738. gadā viņam piešķīra kanclers Jans Frideriks Sapeha (*Jan Fryderyk Sapieha*; [1680.-1751.g.; *Lietuvas lielkņazistes augstākā ierēdņa amatā 1735.-1751.g.*], kurš pats bija zinātnieks-mecenāts un zinātnieku draugs. Drīz tas pats Hilzens (*Hylzen*) kļuva par Braslavas (*Brasław*; [baltkrieviski *Браслаў* Baltkrievijas Vitebskas rajona ziemeļos.]) stārstu un iebraukšanu pilsētā notika 1739. gada 4. jūlijā – svētā Juzefa

Kalasantija (*Józef Kalasanty*) dienā. [Hilzenu un ietekmīgo Sapiehu dzimtu kopš 18.gs. saistīja klienta-patrona attiecības, kaut laika gaitā Hilzeni ieguva vienlīdzīgāku statusu ar Sapiehām]

Kopš tā laika savas daiļrunīgās uzstāšanās viņš pārcēla no Daugavpils (*Dyneburga*) uz Braslavu (*Brasławia*), uz apriņķi, kas robežojas ar Poļu Inflantiju. 1740. gadā viņš bija Braslavas (*Brasławia*) pirmsseima seimika maršals.^{xxix}

Kanclers Sapeha (*Sapieha*), arvien vairāk sliecoties piekrist Jana Augusta Hilzensa (*Jan August Hylzen*) uzskatiem, vēlējās viņu iekļaut senātā [Žečpospolītas divpalātu parlamenta augšpalāta 1493.-1795.g.]. Tomēr visas vēlākās kastelāna ambīcijas vienmēr bija vērstas, lai kalpotu Inflantijas interesēs; viņš [vēlējās] ieņemt krēslu, bet no savas Inflantijas vojevodistes [senātā vietas bija vojevodām, kastalāniem un bīskapiem].

Tomēr ne mazāk labvēlības viņam izrādīja cits Sapeha (*Sapieha*) Viļņas [bīskapa] koadjutors [Viļņas bīskapa palīgs; Juzefs Staņislavs Sapieha (*Józef Julian Stanisław Sapieha*; 1708.-1754.)], kurš spēju ziņā bija ģimenes dārgakmens. J.A. Hilzens (*J.A. Hylzen*) koadjutoram bija vajadzīgs politiskajiem mērķiem, savukārt kanclers [J.F. Sapieha] vairāk domāja par literatūru, un būdams pēc dabas smaga rakstura cilvēks, ne vienmēr atcerējās draugus kā būtu vajadzējis. Arī šeit par Viļņas (*maryenhauzkim*) stārstu, Janu Augustu Hilzenu (*Jana Augusta Hylzena*), iestājas kārtējais draugs – koadjutors, to prasīja Inflantijas provinces stāvoklis. Viļņas (*maryenhauzki*) stārstam bija strīds ar toreizējo Inflantijas tiesnesi Borhu^{xxx}, tā ka tas atbalsojās visā [Inflantijas] hercogistē. Koadjutoram Sapeham (*Sapieha*) ar lielām pūlēm izdevās tos samierināt. Miers Polijas Inflantijā bija vajadzīgs visiem godājamiem valsts pilsoņiem, „jo šis vojevodistes vienmēr tika ievēlēti labākie deputāti”⁴. 1744. gada 1. augustā Hronists Hilzens (*Hylzen*) kļuva par Inflantijas kastelānu, ar koadjutora Sapehas (*Sapieha*) palīdzību, kurš tad viņam pavēra lauku jaunu nopelnu iegūšanai. Tribunāla maršala amatu^{xxxi} viņš pildīja 1749.–1750. g. Kad viņu iecēla par Mīniskas (*mińskim*) vojevodu, viņš mazāk dzīvoja sabiedrisko dzīvi, kā privāto. Karalis

¹ Atrunādams muižniecību no tā, Hilzens (*Hylzen*) sacīja: "Pat karalis Staņislavs (*Stanisław*), ja vien noturētos tronī, neturētu launu prātu uz šo vojevodistes uz piesardzības soli, jo tieši šajā solī viņš būtu redzējis notikumu spēku" [*Julian Bartoszewicz*] *Znakomici męzowie w XVIII wieku. [Wizerunki historycznych osób, Tom 2. Petersburg, B. M. Wolff, 1856]*, s. 211.

² Tekā [Gabriela Junoszy] Podoskiego, [tom] IV, [Poznań. Kamieński i Spółka, 1856] s. 474.

³ Tekā [Gabriela Junoszy] Podoskiego, [tom] IV, [Poznań. Kamieński i Spółka, 1856], *turpat*.

⁴ Julian Bartoszewicz, *turpat*. [nav skaidrs uz ko atsaucas G. Manteifelis-vai domāta iepriekšējā atsaucē, kurā citēts J. Bartošēvičs (?)]

Augusts III (*August III*) 1754. gadā nozīmēja viņu par Minskas vojevodu tad, kad atrāvēs no Inflantijai labā darāmajiem darbiem, mūsu kastelāns-hroniķis ieradās uz Seimu Varšavā.

No diviem Jana Augusta Hilzena (*Jan August Hylzen*) dēliem visvairāk izcēlās vecākais Juzefs (*Józef*) (dzimis 1736. gadā, miris 1786. gadā) jezuīta Karola Virviča (*Karol Wyrwicz*; [1717.-1793.g.] skolnieks kopā ar viņu ceļoja pa Eiropu. Pēc atgriešanās valstī viņš kļuva par karalisko pāžu un vairākas desmitas dienas vēlāk par kambarkungu. 1756. gadā, tikai 20 gadu vecumā viņš kļuva par Inflantijas deputātu Seimā. 1758. gadā svinīgi iebrauca stāstijā. 1760. gadā pēc Justiniāna Ščita [*Jan Justynian Niemirowicz-Szczytt (Szczytt-Niemirowicz / Szczytt)*, 1705.-1767.g., Inflantijas kastelāns 1754.-1760.g.] kļuva par Inflantijas kastelānu un apprecējās ar Terēzi Potocku (*Teresa Potocka*; [1740.-1823.g.]), savā laikā slavenā partizāna, Kroņa lauka rakstveža^{xxxii} un pēc tam Volīnijas vojevodas Mihala meitu.^{xxxiii} 1762. gadā tēvs nodeva viņam [Jans Augusts Juzefam] Parhovas (*Parchowo*) stāstiju Pomožē.

Interregnum periodā pēc Augusta III nāves Juzefs Hilzens (*Józef Hylzen*) turējās nomaļus, tāpat kā viņa tēvs. „Viņos bija vāciešu piesardzīgā daba,” –saka Juliāns Bartoševičs (*Julian Bartoszewicz*). Tomēr 24 gadus vecais kastelāns ieradās uz Konvokācijas seimu^{xxxiv} un turējās pie „famīlijas”^{xxxv}.

Protams, viņš baidījās nākt klajā ar kādu skaidru priekšlikumu vai viedokli. Kad risinājās strīds par varas atņemšanu hetmanim Braņickim,^{xxxvi} Juzefs Hilzens (*Józef Hylzen*) runāja tikai vienu reizi, kopā ar Vislicas (*wiślickim*) kastelānu Jablonovski [*Roch Michal Jablonowski*; 1712.-1780.g.], „ka būtu pareizi vispirms nosūtīt delegāciju pie hetmaņa un lūgt viņu pievienoties Žečpospolitai [izlīgt]”; bet tad viņš aplūkoja situāciju – tas [paziņojums] varētu būt pārāk republikānisks [pretējā nometne „Famīlijai”], un, tāpat kā lielākā daļa Seima, viņš ieteica vienkārši atņemt armijas vadību hetmanim. Volas (*Wola*) vēlēšanu (elekcijas) [aktu] [domāta karaļa Staņislava Augusta ievēlēšana 1764.g.] viņš parakstījis kopā ar Inflantijas vojevodisti¹. Viņš apmetās uz dzīvi Belmontas (*Belmonckie*) īpašumā pie Braslavas (*Braslawiem*), bet 1767. gada 14. novembrī pats aizvēra acis tēvam Varšavā².

¹ *Volumina legum, Vol. VII, [Ab Anno 1764. Ad Anno 1768. Acta Reipublicae Continens. Warszawa, Drukarnia J. K. M. y Rzeczypospolitey, Collegium Warszawski Scholarum Piarum, 1782].*

² Jana Augusta Hilzena (Jan August Hylzen) mirstīgās atliekas tika nogādāts dzimtajā Dagdā Polijas Inflantijā, kur līdz mūsdienām saglabājies kapa piemineklis, ar

Dažas stundas pēc Inflantija hronista nāves, lai karaļa vārdā mierinātu atraitni Hilzenu (*Hylzenów*) pili ieradās Jans [Andžejs] Borhs (*Jan Borch*), tālaika Inflantijas vojevoda (pēc tam Žečpospolitas [lasi: Polijas] kanclers), un atveda kastelānam Juzefam (*Józefowi*) privilēģiju pēc viņa tēva uz Minskas (*mińskie*) vojevodisti. Tātad pēc tēva dēls pārņēma jau otro krēslu.

1767. gadā viņš kļuva par Braslavas (*braslawski*) deputātu Lietuvas tribunālā, un drīz Viļņā viņu ievēlēja par tribunāla maršalu. Ģenerālā konfederācija, jau tajā laikā lielā mērā pārvaldīja Lietuvu.^{xxxvii} Tāpēc drosmīgais inflantiētis pielika visus spēkus, lai saglabātu tribunāla neatkarību.

Tieši tāpēc neatzina konfederāciju, jo Žečpospolitas likumi skaidri noteica, ka nemieru laikā, kad visa valsts vadība nonāca konfederācijas, kura atzīta par vispārējo, visas valsts (ģenerālo), maršala rokās, visiem tribunāliem jāpārtrauc darbība un pilsoņiem jāklausa nevienai citai, kā vien pagaidu un diktatora varai.

Juzefa Hilzena (*Józefa Hylzena*) pretošanās konfederācijai bija vairāk kā tās neatzišana: tai viņš piesprieda briesmīgs spriedums, ka tā tikusi izveidota nelikumīgi, un, vēl jo vairāk, tas bija noticis pārkāpjot visus nacionālo likumus. „Šo spriedumu, –kā ļoti precīzi atzīmēja Juliāns Bartoševičs (*Julian Bartoszewicz*), izdeva nevis vojevoda Hilzens (Hylzen), bet gan tribunāla, augstākās tiesu varas institūcijas, maršals Hilzens (Hylzen), tai bija majestātes prerogatīvas un visgaišākā tituls, no kura apelācija gāja pie paša Dieva, jo šeit virs zemes, otrreiz nevienš vairs nepieņēma lēmumus šajā lietā, kurā tribunāls jau ir pasludinājis spriedumu, ja vien nelēma otrais tribunāls un arī tad pamatojoties uz jaunākiem pierādījumiem.”³

Juzefam Hilzenam (*Józef Hylzen*) piemita sava tēva „valstiskā gudrība”, viņš rīkojās nepiespiesti, mēreni, bet viņš bija nelokāms, kur viņa pusē bija taisnība. Viņš pats nepārliecināja, bet likums caur viņa [sacīto] pārliecināja. Līdz ar to ir viegli saprast, cik ļoti šāds cilvēks bija bīstams cilvēkiem, kas izraisīja nekārtības valstī, savu personīgo uzskatu dēļ, vai tāpēc, ka tā darīt bija spiesti apstākļu dēļ.

kuru dēli iemūžinājuši Inflantijas hronista piemiņu. Uzraksts uz kapa ir sniegts mūsu grāmatā: "Inflanty Polskie" (Poznań, 1879), s.79.

³ „*Znakomici meżowie w XVIII wieku. Tom II, s.253.*

Lietuvas tribunālam vajadzēja pārtraukt pretošanos Radomas generālai konfederācijai; tomēr Juzefs Hilzens (*Józef Hylzen*) turpināja vadīt tiesas. Viņu ļoti asā formā aicināja pievienoties konfederācijai. Viņš nepaklausīja. Jā, protams, viņš nosūtīja sūtni pie karaļa ar lūgumu. Krievu sūtnis kņazs Repņins^{xxxviii} aizrādīja Hilzenam (*Hylzena*), ka viņš neklausa konfederācijas „pavēles” utt. Bet godājamais tribunāla maršals pat ne mirkli no tā neietekmējās. Jāatzīst, ka Staņislava Augusta (*Stanisława Augusta*) valdīšanas laikā Žečipospolītā bija maz cilvēku, kas varētu demonstrēt šādu rakstura noturību. Bet vojevoda Juzefs (*Józef*), kurš precīzi zināja savas dzimtās zemes likumus, spēlē iesaistījās ar visiem līdzekļiem, kādus tam sniedza *Volumina Legum* [Seima lēmumu apkopojums kopš 1347.g.] un nacionālās paražas. Viņš neslavēja to, ko nevarēja paslavēt ar tīru sirdsapziņu, būdams par konkrēto jautājumu ar atšķirīgu pārlicību.^{xxxix} „Radās iespaids – tie ir Juliana Bartoševiča (*Juliana Bartoszewicza*) vārdi–, ka Hilzenā (*Hylzenie*) bija milzīgs dvēseles spēks, un par pierādījumu tam bija Radomas konfederācijas neatzīšana.” Viņš, tomēr, to atzina ierodoties Seimā, stājoties amatos Seimā. Tur iecelts par padomnieku Lietuvas Asesorijā^{xl} uz diviem gadiem līdz nākamajam seimam. Kad Bāras nemieru dēļ^{xli} seims nenotika, Juzefs Hilzens (*Józef Hylzen*) divu gadu vietā asesorā darbojās septiņus gadus. Otrā [terminā] tajā viņš bija priekšsēdētājs būdams senators. Šajā laikā, sākot no 1769. gada, viņš kļuva par Mscislavas [*mscislawskie*; mūsdienās Baltkrievijas Mogiļevas rajona austrumu daļa un Krievijas Smoļenskas apgabala rietumu daļai.] vojevodu. Pirmās Polijas dalīšanas seimā [Seims apstiprināja 1772.g. dalīšanu 1773.g.] viņam mantojuma īpašumā tika piešķirta bagātā Kazuņas (*kozuńskie*) stārstija [mūsdienās Polijas Mazovijas vojevodistē]

Dīvaini mierīgs cilvēks, viņš parasti laiku pavadīja pie grāmatām; viņš labi pārzināja seno un mūsdienu franču literatūru, viņš vienlīdz labi rakstīja gan latīņu, gan poļu un franču valodā. Tomēr laulībā viņš nepiedzīvoja lielu laimi, un galu galā viņš pat izšķīrās.

Vēl viņa dzīves laikā Hilzenas (*Józefowa Hylzenowa*) kundze otrreiz apprecējās [1777.g.] ar tajā laikā Lietuvā slaveno Šimonu Kosakovski,^{xlii} kura bagātības veidotāja bija viņa. Viņas pamestais

¹ Skatīt „Inflanty polskie“ (Poznaņa 1879.) 79. lpp, kur plašāk pieminēti pat nievērojami Hilzenu (*Hylzenów*) dzimtas pārstāvji.

pirmais dzīvesbiedrs, pārdzīvoja, jo juta, ka ir pēdējais Hilzenu (*Hylzenów*) pēctecis. Viņam bija tikai viens dēls, Jans Ježijs (*Jan Jerzy*), kurš nomira bērna gados, savukārt viņa brāļadēls Idzijs [*Idzi Hylzen*, 1772.-1800.g.] jeb viņa brāļa, vienlaicīgi arī Viļakas (*Maryenhauz*) stārasta Justiniāna Hilzena [*Justynian Gracjan Hylzen*, miris 1778.g.; Viļakas stārasts 1763.-1786.g.], un ar viņu apprecētās Dzjaliņskas (Katarzyna Marianny Katarzyna Działyńska; [1751.-1774.g.], dēls, bija idiots.^{1 xliii}

Pārdzīvojis savu brāli Justiniānu (*Justyniana*), vojevoda Juzefs (*Józef*) ceļoja pa Eiropu, lai nedaudz izklaidētos. Visilgāk viņš uzturējās Parīzē, iepazīna Franču Akadēmijas [*Académie française*] locekļus, rakstīja un publiski lasīja savus zinātniskos darbus, par kuriem franči ļoti atzinīgi izteicās. No Parīzes viņš devās uz Itāliju un 1786. gadā nomira Romā, atstājot slēgto testamentu, (*testamentum oclusum* latīniski), kurā viņš savu miljoniem vērtu bagātību novēlēja tērēt par krietniem darbiem un izglītības attīstībai dzimtajā zemē [Inflantijā].^{xliiv}

Viņa pēdējās gribas, kas datēta ar 1783. gada 30. septembri, galvenos punktus, kas mūsu priekšā ir pieejami autentificētā kopijā, izrakstam šeit burtiski:

„Atbrīvojot visus dzimtbūšanā esošos man piederošajos īpašumos, piešķirot viņiem brīvību iziet un doties, kur vien vēlas, ar visu savu īpašumu.”

„Regulāri uz mūžīgiem laikiem, ieguldīt pusi no visiem man pienākošos ienākumiem zinātņu un amatniecības vairošanai un veicināšanai, nabadzīgas šļahtas izglītošanai, trūkumā esošo cilvēku uzturēšanai, slimnicu celtniecībai vai jau izveidoto uzlabošanai, tāpat arī palīdzībai nabadzīgajiem zemniekiem, kuri ir trūkumā vai nelaimē”.

Dažādu sarežģītumu dēļ Juzefa Hilzena (*Józefa Hylzena*) norādījumus sāka izpildīt tikai šī gadsimta [19.gs.] pirmajā ceturksnī, pilnībā mainot sākotnējos testatora noteikumus.^{xliv}

Šajā testamenta lietā iejaucās Viļņas Universitāte, un tas izraisīja vēl lielākus sarežģītumus.² Tomēr šis testaments liecina par Juzefa Hilzena (*Józefa Hylzena*) darbību ar patiesu mīlestību pret visiem dzimtenes cilvēku slāņiem un vienlaikus par tiesībām uz pateicīgu piemiņu tautā.

² Šīs ļoti interesantās testamenta lietas skaidrojums gaida atsevišķu pētnieku, kurš vēlētos rūpīgi izstudēt un aprakstīt tās fāzes. Ar tām varētu piepildīt apjomīgu grāmatu, un patiešām tā tiktu lasīta ar lielu interesi, ar prieku un dažreiz ar sirsnīgiem smiekliem.

IV

18. gadsimtā Polijas Inflantikas lepnums, ne mazāks par Jana Augusta un Juzefa Hilzenu (*Jan August i Józef Hylzen*), bija pie Daugavas (*Dźwina*) atrodošās Indras (*Indryca*) mantinieks, Jans Ludviks Plāters (*Jan Ludwik Plater*, Inflantijas un Daugavpils (*Dyneburski*) stārasts. Burvīgi izvietotajā Kraslavā (*Kraslawiu*), kas atrodas patiesi gleznainā vietā gar Daugavas (*Dźwiny*) krastiem pie tajā ietekošās Krāslavkas (*Kraslawka*; [iespējams mūsdienās Skaistas upe], viņš izveidoja Plāteru (*Platerów*) rezidenci un piesaistīja visu Polijas Inflantijas dzīvi brīnišķīgā nomaļā vietā. Tieši šajā Krāslavas Plāteru (*Platerów*) mājā, savas otrā laulības saites veidoja senās bruņniecības cienītājs, dzimtās zemes hronists Jans Augusts Hilzens (*Jan August Hylzen*), kuram iepriekšējā nodaļā esam veltījuši dažas lappuses. Kā jau zināms, arī Plāteri (*Platerowie*) ir sena inflantiešu dzimta no senajiem bruņinieku laikiem. Jans Ludviks Plāters (*Jan Ludwik Platers*), jaunās meitenes tēvs, kuru par savu dzīvesbiedri izvēlējās jaunais atraitnis Jans Augusts Hilzens (*Jan August Hylzen*), bija Polijas Inflantijas vojevoda. Tēlojot viņa portretu vienā no savām vēlākajām runām, ko glabājis Danejkovičs,^{xlvi} Jans Augusts Hilzens (*Jan August Hylzen*) stāsta par savu sievastēvu, ka viņš bija „nepārspējams mūsu provinces t.i. Poļu Inflantijas vadonis un saimnieks, tēvs un aizbildnis”.

J. L. Plāteram (*J. L. Plater*) bija daudz prāta, uztveres asums un kā toreizējam poļu kungam daudz seima uzrunu. Savā apkārtnē viņš vēl bija slavens kā dzejnieks, jo sacerēja skaistus dzejoļus latīņu valodā. Un tā kā viņš mīlēja Poļu Inflantiju, „kā tēvs mīl savu bērnu”¹, tādēļ viņa mājas durvis bija atvērtas, tā izcēlās ar patiesu viesmīlību, un nekavējoties nokļuva par visas apkārtnes uzmanības centrā. Jaunību Jans Augusts Hilzens (*Jan Augusts Hylzen*) pārsvarā pavadīja pie vojevodas, it kā paredzēdams, ka tuvākas attiecības reiz saistīs viņu ar visu Plāteru (*Platerów*) namu.

Tā, būdams vēl jauns, viņš zaudēja savu sievu, dzimušu Soltanu (*Soltanówna*; [*Konstancja Soltan*], pēc tam no vojevodas Plātera (*Platera*) četrām meitām izvēlējās vienu un to iemīlēja; bet acīmredzami viņš nesteidzās atkal precēties, jo, tāpat kā viņas brālis Konstants [Konstants Ludviks Plāters (*Konstanty Ludwik Plater*).], kā to ir saglabājis

¹ Julian Bartoszewicz] *Znakomici mężowie w XVIII wieku*.

² Grāveru (*grawerowskie*) un Škiltovsku (*szkilthofskie*) stārastijas, kas visbiežāk atradās Plāteru (*Platerów*) rokās, atradās Daugavpils traktā (*dyneburskim*), un tagad tie ir valdības īpašumi.

Danejkovičs (*Danejkowicza*), kāzu uzrunā sacīja: „vispirms ne ar cilvēku, bet ar viņas īpašībām dibināja pazišanos”.

Beidzot kāzas vainagoja šo īpašību tuvību un savstarpēju mīlestību. Inflantijas vojevodas meita (*wojewodzianka*) Konstancija Plātere (*Konstancya Platerówna*) kļuva par Hilzenes (*Hylzen*) kundzi, un Viļakas (*Maryenhauz*) stārasta sievu.

Pēc toreizējo poļu kungu paražām, pēc pompozas runas, mūsu nupat pieminētais Grāveru (*grawerowski*) stārasts, brālis Konstants Ludviks Plāters (*Konstanty Ludwik Plater*)², savu māsu publiski nodeva savam svainim. Stārasts Konstantijs Ludviks (*Konstanty Ludwik*) zaudēja savu tēvu jau 1737. gadā. Dēla, znota un visu inflantiešu bēdas bija neizsakāmas, jo Inflantijas vojevoda Plāters (*Plater*) bija kā savas zemes patriarhs: „vairākus desmitus gadu dažādos amatos, viņš domāja tikai par savu tautiešu laimi. Kad Žečpospolitu (*Rzeczpospolita*) skāra kara nelaiemes, Plātera (*Platera*) sargājošās roka aizsedza Inflantiju, kura pateicoties viņa gudrībai un politikai, ilgu laiku baudīja mieru.”³

Drosmīgais vojevoda atstāja bāreņos Daugavpils (*dyneburskie*) stārastiju, kuru viņš paturēja līdz pat savai nāvei. Karalis [Augusts III-] šo stārastiju nekavējoties nodeva Konstantijam Ludvikam Plāteram (*Konstantemu Ludwikowi Platerowi*), jo viņa tēvs jau pirms laba laika bija izlūdzies dēlam privilēģiju un būtu atkāpies no Daugavpils (*dyneburskiego*) vadības savā dzīves laikā, ja vien nāve nebūtu viņu nodomus apsteigusi.

Šajā sakarā Daugavpili (*Dyneburga*) pēc senās poļu paražas notika lieliska jaunās amatpersonas iebraukšana. Iebraucot, mums jau labi pazīstamais no iepriekš minētajiem aprakstiem Jans Augusts Hilzens (*Jan August Hylzen*), Inflantijas vojevodistes vārdā uzrunāja savas otrās sievas brāli. Viņš ļoti pārdzīvoja sievastēva zaudēšanu, un dēlam [K.L.Plāteram] ieteica sekot viņa [J.L. Plātera] piemēram. Konstantijam Ludvikam Plāteram (*Konstantego Ludwika Platera*) viņš teica: „Sasniedz diženā tēva slavu, seko viņam ar tādu pat tiesiskās un saimnieciskās cieņas līmeni ne tikai viņa senatora godā, bet arī tajā, ko viņš nicināja.” Runu pabeidz ar novēlējumu: „Ieej tēva parauga vadīts apbrīnā citiem, cieņā pie savējiem un godā un mīlestībā pret visiem”; un pierādīsi, ka uzslavas, kas tiek izteiktas pār tēvu, būs arī tavas uzslavas.”

⁴ Tas pats Konstantijs Ludviks Plāters (*Konstanty Ludwik Plater*), vēlāk

³ Julian Bartoszewicz] *Znakomici mężowie w XVIII wieku*.

⁴ Mēs sniedzam šos vārdus šajā piezīmē tā, kā tie skan oriģinālā jo tie daiļrunīgi atspoguļo ar makaronismiem [svešas izcelsmes valodas vienība (vārds, izteiksme, gramatiskā forma), kas ieausta izteikumā dzimtajā valodā; poļu valodā

Mstislavas vojevoda (*mścislawski*), vēlāk Traķu (*trocki*) kastelāns, visai nozīmīgi veicināja Krāslavas (*Kraslawia*) uzplaukumu; jo viņš bija domājis uzcelt šīs pieticīgās, bet brīnišķīgā vietā esošās Inflantijas pilsētiņas vietā, kārtīgu pilsētu.

Sākumā – astoņpadsmitā gadsimta vidū viņš sāka ar plaša rātsnama ar vairākiem krāšņiem veikaliem uzcelšanu, uzbūvēja virkni mūrētu un koka māju, kurā izvietoja daudzu amatniekus, kas tika ataicināti no Vācijas un Varšavas.

Šeit tapa ārkārtīgi skaisti paklāji, samts, damasti, kalikoni, dažādi audumi, poļu kārtis, apgleznošanas zelts, aukstie ieroči un šaujamo ieroči, rati, zelta izstrādājumi un rotaslietas. Tas viss vispirms tika pārdots četros vietējos gadatirgos, vēlāk pat, vietējā produkcija tika vesta uz citām Žečpospolitas vojevodistēm. Tomēr Žečpospolitas pirmās sadalīšanas laikā [1772.g.] Krāslava (*Kraslaw*) tirdzniecības un rūpnīcu ziņā pilnībā sabruka.^{xlvii}

Tas pats K. L. Plāters (*K. L. Plater*) atmiņu par sevi nostiprinājis bija dzimtajā Krāslavā, tur uzceļot 1755.–1767. gadā patiesi krāšņa ķieģeļu baznīcu (itāliešu stilā), kurai savulaik bija jāklūst par Inflantijas bīskapu katedrāli, un turpat blakus plaša ēka diecēzes semināram, kurai kādreizējais Krāslavas muižu mantinieks un toreizējais Inflantijas

bīskaps Teodors no Ludingshauzas Volfis (*Teodor z Ludynghshauzu Volff*), jau ilgu laiku (kopš 1711.g.) bija sagatavojis ievērojamus līdzekļus

Šeit bija paredzēta pastāvīga dzīvošana Inflantijas sufragānam, kuram līdzekļus garantēja bruņinieku šlahtas iemaksas. Šis fonds, kuru tagad galvenokārt atbalstīja bīskapi: Inflantijas Antons Ostrovskis [*Antoni Kazimierz Ostrowski*; 1713.-1784.g.]; Inflantijas bīskaps 1753.-1763.g. Polijas primāts 1777.-1784.g.], un Smoļenskas (*smoleński*) Ježijs Mikolajs Hilzens (Jerzy Mikołaj Hylzen), tika apstiprināts ar 1768. gada Seima aktu.¹

Krāslavas (*Kraslawiu*) katedrāles baznīcas dibinātāja, vojevodas Konstantija Ludviķa (*Konstantego Ludwika*) dēls, bija Kazimirs Konatantija Plāters [*Kazimierz Konstanty Plater*; 1749.-1807.g.], ievēlēts par deputātu no Inflantijas uz elekcijas Seimu 1764. gadā. Arī 1766. gadā šis rosīgais vīrs bija Seimā. 1776. gadā iecelts par pastāvīgās padomes locekli, viņš septiņus gadus palika Tieslietu departamentā. Vēlāk, Grodņas (*grodzieńskim*) Seimā 1784. gadā, viņš atkārtoti tika aicināts uz šo padomi, un viņš tur atkal palika četrus gadus. Atrodies blakus karalim, viņš ne vienmēr veiksmīgi ietekmēja ārzemju lietu gaitu un pavadīja viņu ceļojumā uz Kaņovu (*Kaniów*) 1787 [tekstā nepareizi 1789.g.]² gadā un 1792. gadā kā Polijas sūtnis devās uz Sanktpēterburgu (*Petersburga*); līdz beidzot pēc otrās Polijas

[visbiežāk ir runa par laīnu izteicieniem](#)] piesārņotās poļu valodas laikmetu, kādā tie tika izteikti: „Ienāc ar tēvišķu piemēru pie svešiem *in admirationem*, pie savējiem *in venerationem*, pie visiem *in amorem et cultum, eficies laudes sic patris esse tuas.*”

¹ 1768. gadā notikušajā Varšavas ārkārtas Seima Konstitūcija apstiprina Krāslavas (*kraslawski*) baznīcu par Inflantijas bīskapu katedrāli, ar šādiem vārdiem: „Jaunuzcelto baznīcu par Inflantijas diecēzes bīskapu katedrāli Kraslavā (*Kraslawiu*), kas atrodas Mstislavas vojevodas Lielkunga Plātera (*Platera*) pastāvīgajā īpašumā, ar fondu misionāriem un diecēzes Semināru, mēs nosakām un apstiprinām uz mūžīgiem laikiem”, (Safidzināt ar *Volumina legum* (ed. *Jozefat Ohryzka*), tom VIII, s. 379). Baznīcu pēc paša ieceres uzcēlis itāļu arhitekts Parako (*Paracco*; [*Antonio Paraco*]), kurš drīz vien uz pastāvīgu dzīvi apmetās Poļu Inflantijā. Viņa dēli un mazdēli, tagad ir pilnīgi poļi, ir ieguvuši zemes īpašumus Ludzas apriņķī un savu uzvārdu raksta: Parako. Minēto detaļu citējam kā daiļrunīgu pierādījumu tam, cik viegli svešie elementi pieņēma poļu kultūru Inflantijas vojevodistē. Šim apgalvojumam netrūkst arī daudz citu piemēru.

² Šo braucieni uz Kaņovu [*Kaniw*, Ukrainā, Čerkasu apgabālā], ko viņš veica kopā ar karali Staņislavu Augustu (*Stanisławem Augustem*), 1787. gadā [tekstā nepareizi 1789.g.] detalizēti ir aprakstīja ļoti saistošās vēstulēs, kuras drukātā veidā tika publicētas tikai pēc septiņiem gadu desmitiem. Tos 1860. gadā Viļņā publicēja Juzefs Ignacijs Kraševskis (*Józef Ignacy Kraszewski*), sekojot toreizējā Krakovas laikraksta „*Czas*”

redakcijas paraugam; kas jau 1856. gadā pielikumā savam žurnālam iespieda „*Dyaryusz*”, t.i., tā paša K.K. Plāters (*K. K. Plater*) darbības aprakstu., kurš kā Žečpospolitas sūtnis 1792. gadā brauca uz Pēterburgu (*Petersburga*) un pašrocīgi to ierakstīja pieminētajā „*Dyaryusz*”. Bez daudziem viņa dzīves laikā izdotajiem un vēl vēlāk vācu valodā tulkotajiem darbiem, vicekanclers Plāters (*Plater*) [domāts Lietuvas vicekanclera (*podkanclerz*) amats, ko K.K.Plāters saņēma 1793.g. no prokrieviskās Targovices konfederācijas (*konfederacja targowicka*). Konfederācija ar tiešu Krievijas militāro atbalstu likvidēja visas 1788.-1792.g. veiktās valsts pārvaldes reformas] atstāja rokkrastā „*Dzieje królestwa polskiego za Stanisława Augusta*” 16. sējumos, kurus tomēr līdz šim neviens nepublicē, jo īpaši tāpēc, ka šo notikumu autors 1793. gadā pēc Polijas otrās sadalīšanas, tai īpaši veidotajā valdībā pieņēma vicekanclera amatu no Zīversas [*Яков Ефимович Зиверс*, vāciski *Jacob Johann von Sievers*, 1731.-1808, baltvācietis, Krievijas sūtnis Žečpospolītā 1792.-1793.g., kurš īstenoja Polijas Otro dalīšanu 1793.g.], no kā var secināt, ka viņa uzskati ne vienmēr izceļas ar vēsturiskiem tik nepieciešamo objektivitāti. [K.K. Plāters ir pretrunīga figūra – no vienas puses apgāsmots, reformas atbalstošs, Valsts Bankas izveides projekta radītājs, no otras puses – karjerists, kurš savu karjeru veidoja primāri ar Krievijas atbalstu; Zofia Zielińska, *Plater Kazimierz Konstanty* In *PSB*, Rostworowski, E., (Ed.), 24, Warszawa, PAN, 1981, s. 665-672]

sadalīšanas, ko viņš vairs nespēja novērst, 1793. gadā ar Zīversu (*Sievers*) norādījumu (rokām) kļuva par pēdējo Lietuvas vicekancleru.

Viņa sieva Izabela Plātere dzimusi Borha (*Izabela z Borchów Platerowa*), dzimusi arī Poļu Inflantijā, XVIII¹, gadsimtā, būdama ļoti izglītota sieviete, kurai savā laikā bija ievērojama ietekme uz Inflantijas hercogistes un citu vojevodistu kultūru, nevar tikt nepieminēta šajā skicējumā. Polijā viņa bija pirmā žurnāla redaktore. Viņa to izdeva vairākus gadus Varšavā. Tā nosaukums: „Bērnu draugs, iknedēļas žurnāls” (*Przyjaciel dzieci, pismo tygodniowe*). Mūsu Inflantijas bibliotēkās rūpīgi glabājas piecu šī žurnāla sējumi, kas izdoti „Astotniekā” [w 8-ce; nav izdevies izprast ko G. Manteifelis domājis ar ”Astotnieku”] no 1789. līdz 1792. g.

Pirmās poļu redaktore un viņas vīra Kazimira Konstantija Plātera-targovicieša^{xlviii} dēls bija Mihals Plāters [*Michał Plater-Zyberk*; 1777.-1863.g.], kuru rakstītājs [Gustavs Manteifelis] ļoti labi pazina. Viņš izcēlās kā inženieris Tadeuša Kosciuško (*Tadeusz Kościuszko*; [1746.-1817.g. Kostjuško sacelšanās līderis 1794.g., iepriekš ASV neatkarības kara (1775.-1783.g.) dalībnieks] štābā, kura adjutants viņš bija 1794. gadā. Savu nomināciju šim godpilnajam amatam viņš ar pamatotu lepnumu saglabāja līdz savai nāvei neaizmirstamā 1863. gada vēlajam rudenim.^{xlix} Šis cienīgais vīrs, kurš slavens Inflantijā ne tikai kā ļoti izglītots, bet arī ar ļoti tikumīgs cilvēks, apprecējās ar Zīberku (*Zyberkówna*), vojevodas Jana Tadeuša Zīberka [*Jan Tadeusz Zyberk*; 1739.-1806.; Inflantijas vojevoda 1775.-1778.g.] meitu [*Isabella Helēna Zīberka Helena Izabella Zyberk*; 1785.-1849.g.], un pirms kļūt par precētu vīrieti, viņu oficiāli adoptēja sievastēvs, Mihals Plāters (*Michał Plater*) pievienojās viņa vārdam un ģerbonim un kļuva par tagadējās Polijas Inflantijas Zīberku līnijas priekštecī, no kuras daļa, tomēr, kopš šī gadsimta vidus sāka saukties par Plāteriem-Zīberkiem (*Plater-Zyberkami*), un ik pa laikam sevi vienkārši sauc par Plāteriem.

¹ Izabela Plātere, dzimusi Borha (*Izabela z Borchów Platerowa*) piedzima 1735. gadā Poļu Inflantijā, Varakļānu (*Warkłani*) muižā, kas tagad ir hercogienes Terēzes Sapieha, dzimušas Sanguško (*Teresy z Sanguszków Sapieżyna*) mantojuma īpašums, kuras māte bija hercogiene Marija Sanguško dzimusi Borhova (*Marya z Borchów Sanguszkowa*; [1835.-1858.g.].

² Jans Alberts Korfs (Jan Albert Korff) noteikti bija zinātnes cilvēks, jo 1734. [tekstā kļūdaini 1735.g.] gadā viņš tika iecelts par Sanktpēterburgas Zinātņu akadēmijas (Akademii umiejētności) prezidentu, kas, sakarā ar citu pierādījumu trūkumu, var kalpot par viņa izglītības mērauklu. Jaunākais Baltijas vēstures darbs: E.

V.

Vairāki Korfi arī pieskaitāmi pie 18. gadsimta izcilajām personībām toreizējā Poļu Inflantijā, pieskaitāmi arī vairāki Korfi (*Korffów*).

Jau pagājušā gadsimta [18.gs.] sākumā diviem no Korflu (*Korffów*) dzimtas par kara nopelniem piederēja Rēzeknes (*Rzezyce*) stārstija (*capitaneatus Rositensis*), vispirms Mikolajam (*Mikolaj*), bet pēc tam viņa dēlam Zigmuntam (*Zygmunt*). Pirmā vectēvs, arī Cēsu (*wendeński*) vojevoda Mikolajs (*Mikolaj Korff*, [1585.-1659.g.]) kļuva slavens karaļa Jana II Kazimira (*Jan Kazimierz*) militārajās ekspedīcijās, bet vectēva brālis Vilhelms Korfs (*Wilhelm Ernest Korff*, miris 1669. gadā), Ērgļu (orleński) stārstis,¹ drosmīgi aizstāvēja Smoļensku (*Smoleńska*). [domāts 1632.-1634.g. Žečpospoļitas-Krievijas karš, jeb t.s. Smoļenskas karš]

No tiem pašiem poļu-inflantiešiem Korfiem (*Korffów*) Jans Alberts [*Jan Albert*; *Johann Albrecht Baron von Korff*, krieviski *Иоганн Албрехт фон Корф*; 1697.-1766.g.; Kurzemes muižnieks] 18. gadsimtā kļuva pazīstams kā zinātnieks^{li} un diplomāts krievu galmā, kuru viņš pārstāvēja būdams sūtnis Kopenhāgenā un Stokholmā.² ^{lii} 18. gadsimta beigās redzam arī pašu Rēzeknes (*rzezyckie*) stārstiju cita, jau nedaudz ģermanizējušās^{liii} Mikolaja Korfa (*Mikolaj Korffa*) rokās, kurš pieder Korfu līnijai no Krustpils (*Kryżbork*) Daugavpils (dyneburskiem) apgabala, kas nāk no Korfu-Priekules (*Korff-Preekuln*) nama Kurzemē (*Kurlandyi*)³.

Tajā pašā astoņpadsmitajā un septiņpadsmitajā gadsimtā poļu-inflantiešu izcelsmes Borhi (*Borchowie*) ieņēma augstākos amatus valstī, kurai zināmus nopelnus tie ir devuši: Tā piemēram, Daugavpils (*dyneburskiem*) apgabala deputāta Gedeona Borha [*Gedeon Jan Aleksander Borch*; ap 1640.-1694.g.], dēls Fabians Borhs [*Fabian Teofil Kazimierz Borch*, ap 1680.-1716.g.], bija ne tikai starasts Ludzā, bet arī drosmīgs Lietuvas artilērijas ģenerālis^{liv} Gedeona mazdēls un Fabiāna brāļadēls, 1713. gadā dzimušais Jans

un A. Serafimu (*E. i A. Serafim*) *Geschichte Liv- Est- und Kurlands* (Rewel 1896, Bund 2, s. 623), izskaidro viņa ietekmi tajā laikā. [šobrīd J.A. Korfa biogrāfija pieejama: *Во главе первенствующего учёного сословия России. Очерки жизни и деятельности президентов Императорской Санкт-Петербургской Академии наук 1725—1917 гг./* под редакцией Э. И. Колчинского — СПб.: «Наука», 2000, с. 36-51, elektroniski: http://ranar.spb.ru/rus/books_8/id/178/ skat. 05.01.2022.-]

³Korfu dzimta deviņpadsmitajā gadsimtā atkal kļuva vāciska, izņemot vienu ļoti panīkušu dzimtas atzaru.

Borhs (*Jan Borch*) bija parlamenta deputāts jau no agras jaunības un beidzot 1744. gadā kļuva par Inflantijas kambarkungu. Sākumā viņš bija prinču Čartorisku (*Czartoryskich*) politiskais ienaidnieks [domāta 18.gs. politiskā nometne “*Familia*”] un atklāts Saksijas nama [Augusta II Stiprā un Augusta III] atbalstītājs, kam no 1735. gada^{lv} bija neskaitāmi viņa pašizliedzīgās pieķeršanās pierādījumi.

Inflantijas kambarkungs stingri atbalstīja Kurzemes un Zemgales hercoga Kārļa [Augusta III dēls Saksijas princis, *Karl Christian Joseph Ignaz Eugen Franz Xaver von Polen und Sachsen*, 1733.-1796.g.; Kurzemes hercogs: 1758.-1763.g.] lietu, kuram viņš gribēja nodrošināt hercogistes troni, tādēļ viņš pat vairākas reizes brauca galvaspilsētu pie Nevas (*Sanktpēterburgu*) kā diplomāts, kurš ir pilnvarots sarunām no Žečpospolitas (*Rzeczpospolita*) puses, jo, kā zināms Kurzeme (*Kurlandya*) bija tikai Žečpospolitas (*Rzeczpospolitej*) lēņu valstiņa. Nešķirams no prinča Kārļa (*Karola*), 1758. gadā kopā ar viņu bija iepazīšanās audiencē pie Krievijas carienes Elizabetes [*Елизавета Петровна*; 1709.-1762.g.; valdniece: 1741.-1762.g.] Taču šajā visā lomu spēlēja ambīcijas, nevis tikai sirds.^{lvi}

Tomēr viņa ambīcijas neaprobežojās tikai ar viņu pašu. “Sasniedzis izcilos amatus Žečpospolītā (*Rzeczypospolitej*), viņš vēlas redzēt ambīcijas arī savā sievastēvā, dēlos, visā ģimenē, tuvos un tālākos radniekos” – par viņu raksta biogrāfi.

Savam sievastēvam Jozafatam Zīberkam (*Jozafat Zyberk*, [miris 1776.g.], Bolnicas (*bolnickiego*) stārstam, viņš vispirms izkārtoja [Inflantijas] kastelāniju [1767-1769.g.], bet pēc tam Inflantijas vojevodistes pārvaldību [1769.-1775.g.], saviem dēliem virkni stārstiju.

Par Janu Borhu (*Jan Borch*) varētu uzrakstīt plašu monogrāfiju, materiālu netrūkst. Bezvaras (*interregnum*) laikā, pēc Augusta III nāves, viņš sākumā sanaidojās ar Čartoriskiem (*Czartoryskimi*) un viņi viņu nopietni vajāja. Konvokācijas seimā viņš bija deputāts no Inflantijas,

iestājās par Mokronovski^{lvii} un kopā ar viņu atstāja apspriežu telpu.^{lviii} Bet karalis Staņislavs Augusts (*Stanislaw August*) savas valdīšanas sākumā novērtēja viņa raksturu un spējas. Un visai drīz, jo jau 1765. gada augustā iecēla viņu par Inflantijas vojevodu.

Tad arī Čartoriski (*Czartoryscy*) ar Janu Borhu (*Janem Borchem*) izlīga; tādēļ pirmajā delegatīvajā seimā^{lxix} 1767. gadā viņš no viņiem saņēma mazo Kroņa zīmogu un kļuva par Polijas vicekancleru (*podkanclerz Koronny*).^{lx}

1767. gadā kā prasmīgs diplomāts tika iecelts sarunām ar Repņinu (*Repninem*). Viņš ļoti iebilda pret Bāru konfederāciju jeb sacelšanos.^{lxi} Visur viņš turējās kopā ar karali. Viņam piederēja neskaitāmas stārstijas, īpaši dzimtajā Poļu Inflantijā, kurā viņš nodibināja gandrīz divdesmit draudzes baznīcu, neskaitot filiāles baznīcas un kapelas. Pēc vienā no iepriekšējām nodaļām pieminētā ugunsgrēka pie Pasienas (Posinski) dominikāņiem, viņš uzcēla viņu dibinātās 17. gadsimta beigās gadsimta koka baznīcas un tāda paša klostera vietā, lielisku dievnamu ar diviem augstiem daudzstāvu torņiem un plašu ķieģeļu klosteri. Prūsijā viņš saņēma Čluhovas (*czluchowskie*) stārstiju.^{lxii}

Otrajā delegatīvajā seimā^{lxiii} Žečpospolita (*Rzeczpospolita*) lika izmaksāt viņam sakarā ar valsts labā ciestajiem zaudējumiem 335.000 zlotus, kas tiem laikiem bija milzīga summa.^{1 lxiv}

Tolaik viņa ambīcijas galvenokārt bija vērstas uz stārstiju iegūšanu, jo viņam priekšā bija tikai viens amats, proti, [Polijas] lielkanclera (*kanclerz wielki koronny*) sēdeklis. 1780. gada martā viņš kļuva arī par [Polijas] lielkancleru sešus mēnešus pirms savas nāves.

„Viņš bija godīgs, taisnīgs cilvēks un „nelokāms savos centienos,” – vienbalsīgi raksta viņa biogrāfi.² Savam laikam viņam bija plaša izglītība un bija eksperts tiesību zinātnēs, viņš labi pārzināja savas tautas vēsturi. Apsviedīgs un ļoti prasmīgs, darbā nenogurstošs, prasmīgi prata izmantot katru apstākli. “Viņa piezīmes un vērojumi vienmēr bija

¹ Skat. *Volumina legum* (ed J. Ohryzki) tom VIII, s. 129.

² Kā pareizi izteica šo teikumu, mums ir daudz pierādījumu par to mūsu pašu ģimenes arhīva. Šo patiesību uzskatāmi apstiprina vesela virkne dokumentu no Friderika Ādama Mikolaja Manteifeļa [*Fryderyk Adam Mikołaj Manteuffel (1735–1828)*, karaļa Staņislava Augusta kambarsulainis (goda tituls), šī darba autora-G.Manteifeļa vecaistēvs]-mazgadības un nepilngadības laikiem, ko parakstījis viņa galvenais aizbildnis Jans Borhs (*Jan Borch*). Tos vairākas reizes gadā pārbaudīja kambarkungs, pēc tam stārstis, vēlāk vojevoda un no 1767. gada vicekanclers Jans Borhs (*Jan Borch*), pārvaldot ar mūsdienās

neparastu apzinīgumu, visus sava aprūpējamā īpašumus, kas atradās gan Poļu Inflantijā, gan Kurzemes un Zemgales hercogistē. Ne mazāk centīgi Jans Borhs (*Jan Borch*) veica aizbildņa pienākumus pret nepilngadīgo Staņislavu Soltānu [*Stanislaw Soltan; 1756.-1836.g.; aktīvs antiekrieviskās politiskās nometnes 18.g.s nogalē darbinieks*], vēlāko Lietuvas dižkunigaitijas galma maršalu, uz ko Soltanu (*Soltanów*) arhīvā atrodas virkne pierādījumu. [18.gs. gaitā vairākās epizodēs Soltanu dzimta parādās kā politiski saistīta ar Borhiem]

pamatīgi, atbilstoši tā laika prasībām. Viņš lieliski spēja pārliecināt cilvēkus, bija izteiksmīgs savā runā, un viņa prāts bija ļoti loģisks. Kad vajadzēja klusēt, viņš klusēja kā kops un savu nopietnību cienīgi saglabāja.”.

No viņa dēliem Mihals^{lxv} kļuva pazīstams kā ceļotājs, jo īpaši, sakarā ar studijām dabaszinātņu jomā, ar ko viņš, šķiet, aizrāvās. Atgriezies no ārzemēm, jaunais Kroņa lielkanclera dēls atrada labvēlību pie karaļa Staņislava Augusta kļuva par ģenerālleitnantu nacionālā armijā [1778.g. Polijas armijā], pēc tam par Lietuvas lielkņazistes ģenerālkvarfīrmeistaru,^{lxvi} un visbeidzot par Belzas (*Województwo belskie*) vojevodu [1787.-1791.g.; mūsdienu Ukrainas Ļvovas apgabala rietumi un Polijas Ļubļinas vojevodistes austrumi-]¹

18. gadsimtā pārcēlušos no Kurzemes uz Žečpospolitu seno Zīberku (*Zyberków*) bruņinieku dzimtu² šeit ir vērts pieminēt kaut vai tāpēc, ka tā ar savu ietekmi atbalstīja vienkāršo tautu (*lud*), attīstīja tās morālās un reliģiskās jūtas, paplašināja izglītību un ciešāk saistīja ar dzimteni. Atmiņa par to ir saglabājušās daudzās sarakstēs, kas atspoguļotas savulaik Varšavā izdotajā „Pamiētnik religijno–moralny”.

Jau no šīs skices [domāta šī te G.Manteifeļa grāmata] pirmās nodaļas zinām, ka 17. gadsimta sākumā šeit varēja redzēt teritorijas daudzū jūdžu garumā bez nevienas baznīcas. Vēlāk nepārtrauktie zviedru un poļu kari traucēja un lika nepārvaramus šķēršļus apustuliskajam darbam, līdz tikai 18. gadsimtā, Sakšu laikmetā [*doba saska* Augusta II Stīprā un Augusta III valdīšanas laiks 1697.-1763.g.], valsts sāka elpot brīvāk.^{lxvii}

Kristīgā ticība, it kā stāstīta no jauna, cildināja sirdis un bagātināja prātus. Acīmredzami, ka šādā situācijā Žečpospolitai tās Inflantijas pierobežā lielus nopelnus devuši tie visi, kas tur cēla baznīcas, vadīja svētās mises un dievkalpojumus, apgaismoja lauku ļaudis.

Kā jau zināms, pirmo aicinājumu šeit izsaka Hilzeni (*Hylzen*), un drīz viņiem seko citas senas vietējās dzimtas. Pēc Hilzenu (*Hylzenów*)

¹ Citviet plaši rakstījām par Belzas (*belzkiego*) vojevodas Mihala Borha (*Michał Borch*) literāro sacerējumiem, par 18. gadsimta inflantiešu literatūru. Sīkāk tie uzskaitīti 1827.—1837. gadā Jelgavā (*Mitawa*) izdotajā četru sējumu darbā vācu valodā ar nosaukumu: *Schriftsteller – und Gelehrten – Lexicon der Provinzen Liv– Est– und Kurland*. Viņa laikā visaugstāk novērtēti tika darbs: *Lettres sur la Sicile et sur l'ile de Malte*, kas sarakstīts 1777. gadā, izdots divos sējumos 1782. gadā.

Gēte (*Goethe*) tos piemin savā *Italienische Reise (tagad Gētes Werke XXIII sējums)*. Astoņus gadus vēlāk, kad vecīgais vojevoda nolika senatora pilnvaras, viņš apmetās uz dzīvi savos Poļu Inflantijas īpašumos Varkaļānos (*Warklany*); jezuītu sabiedrībā, viņš

Viļakas (*Maryenhauzq*), Pildas (*Pylđq*), Dagdas (*Dagđq*) un Bukmuižas (*Bukmujžq*) baznīcām, uz Poļu Inflantijas zemes iemirdzas virkne draudzes un filiāļu baznīcas, no kurām tikai Borhi vien ir cēluši ievērojamu skaitu. Pārējas cēla citas senās inflantiešu dzimtas.

Inflantija kļuva apdzīvota un tā iemirdzējās. Uz pašas tās robežas Ilūkstē (*Hukszcie*), netālu no senās Daugavpils (*dyneburskiej*) komturijas [Livonijas ordeņa viens no novadiem no 13.gs. vidus līdz 1559.g.], Balninku stārasts (Bolniki, [amatā 1755.-1773.g.; lietuviski *Balninkai*; mūsdienās ciems Utenas rajonā Lietuvā] Jozafats Zīberks (*Jozafat Zyberk*) 1754. gadā dibināja brīnišķīgu baznīcu un klosteri jezuītiem, kurus viņš apzināti bija tur atvedis. Arī literatūrā drīz vien tika ierakstīta Zīberkam (*Zyberkowi*) pateicība par šo ieguldījumu. Toreizējās Viļņas akadēmijas matemātikas profesors Jakubs Nakcianovičs (*Jakób Nakcyanowicz*; [1725.-1777.g., jezuīts], veltīja Balninku stārastam un viņa dēliem: Janam Tadeušam (*Jan Tadeusz*), Janam Kazimežam (*Jan Kazimierz*; [mir. pēc 1790.g.; cita starpā Baras konfederāts] un Juzefam Zīberkiem (*Józef Stanisław Zyberk*; [mir. 1816.g.; karaļa Staņislava Augusta kambarsulaiņa tituls kopš 1764.g.-*E.Seliška*], darbu ar nosaukumu: *Exercitationes in analysi cum finitorum tum, infinitorum mathem. i t. d.* (Vilnae 1758, in 4–to).. Veltījumā viņš iekļāva daudz biogrāfisku detaļu par Zīberkiem.

Bez trim dēliem, kuriem tika piedāvātas šīs *Exercitationes*, Balninku stārastam bija arī piecas meitas, vienu izdeva Strutiņskim [Roza (*Róza*) Strutiņska dzimusi Zīberka, apprecēja Lietuvas armijas ģenerālmajoru Juzefu Strutiņski (*Józef Strutyński*), kurš mir. pēc 1800.g.], otru Reutam (*Reuttem*), trešo Tīzenhauzām (*Tyzenhauz*; [Barbara Tīzenhauza (apprecēja Mihalu Tīzenhauzu (*Michał Tyzenhauz*; ap 1730.-ap 1770.g.) dzimusi Zīberka; 1730.-1811.g.), Posoles (*Posole-mūsdienu Lietuvā*)] stārastam un *secundo voto* [otrajā laulībā] [Mihalam] Kosakovskim (*Michał Kossakowski*),^{lxviii} ceturto pie lasītājam jau zināmā Jana Borha (*Jan Borch*; [Ludwika Borha, dzimusi Zīberka, mir. 1788.g.]), toreiz vēl Inflantijas kambarkunga (*podkomorzy*), un piekto

nodēvās dievbijīgai praksei un rakstniecībai. Tolaik viņš publicēja poļu valodā: „Uwagi nad chorobami, wadami i uszkodzeniami drzew owocowych i do budowy zdatnych” („Piezīmes par augļu koku slimībām, defektiem un bojājumiem un piemērotiem būvniecībai” utt. šī grāmata, gandrīz burtiski tulkotu no angļu valodas, 1791. gadā Varšavā izdeva Grels (*Grell*), un tāpēc tā nav minēta iepriekš minētajā vācu *Schriftsteller – Lexicon*.

² Vācu valodā šīs ģimenes uzvārds tiek rakstīts: *von Syberg zu Wischling*; poļu valodā un Višlingu Zīberks (*Wislingu Zyberk*) jeb saīsināti Zīberks (*Zyberk*).

hercogieni Lietuvā. Visām šīm dāmām nebija nekā vāciska. „Jans Borhs (*Jan Borch*), dzīvespricīgais un ietekmīgais inflantietis – tie ir jau vairakkārt citētā J. Bartošēviča (*J. Bartoszewicza*) vārdi – Sakšu laikā viņš mēģināja iecelt sievastēvu [J. Zīberku] kādā amatā Senātā, bet Staņislava laikmetā (*doła stanisławowska*; [domāts Staņislava Augusta valdīšanas posms 1764.-1795.g.] viņš iecēla sievastēvu izmantojot savu stāvokli. Pēc Jozefa Hilzena (*Józef Hylzen*), kurš devās uz Mīniskas (*mińskie*) vojevodisti, 1767. gadā savam sievastēvam palīdzēja kļūt par Poļu Inflantijas kastelānu.¹

Pirms Jozafats Zīberks (*Jozafat Zyberk*) nolēma pateikties karalim un nodot senatora zvērestu, bija pagājuši divi gadi. Bet jau viņam pienācās ieņemt augstāku amatu. Inflantijas kastelāns ieradās galvaspilsētā un, 1769. gada 18. jūnijā nodeva zvērestu par amatu, nekavējoties tika pasludināts par Inflantijas vojevodu.²

Vakance bija palikusi pēc savulaik ietekmīgā Radomas konfederācijas maršala Staņislava Bžostovska (*Stanisław Brzostowski*; [1733.-1769.g.]). Jans Borhs (*Jan Borch*), jau tad būdams ietekmīgs cilvēks vicekanclera amatā, izkārtēja sievastēvam amatu, un tāpēc, kad kastelāns Zīberks (*Zyberk*) ieradās Varšavā, tad vietējie laikraksti, vēl pirms viņa iecelšanas amatā sāka dēvēt viņu: „tagadējais Inflantijas vojevoda”.³

Par pirmo senatoru ģimenē kļuva Jozafats Zīberks (*Jozafat Zyberk*), kuram savu vecvectēvu brāļu vidū bija virkne komturu. Viņš gribēja tikai šo poļu titulu, nevis balsi Senātā, jo viņš nebija nevienas partijas vīrs, kādu principu paudējs; gluži otrādi, viņš prata piesaistīt katru. Pat krievu ģenerālis Čerņišovs^{lxix} ļoti satika ar viņu. 1775. gadā vecais vīrs atteicās no vojevodas statusu, lūdzot karalim piešķirt to viņa dēlam Janam Tadeušam (*Janowi Tadeuszowi*), un drīz, jau 1776. gadā, viņš nomira savā Poļu Inflantijas īpašumā Liksnā (*Liksnie*),^{lxx} kura viņam bija tuvāka, nekā viņa senču mūžīgā Kurzemes rezidence Pilskalnē (*Szlosberk*).

Jans Tadeušs Zīberks (*Jan Tadeusz Zyberk*), Inflantijas vojevodists no 1773. gada 10. aprīļa, 1777. gadā kļuva par Brestas (*Brześć*) vojevodu. Viņš bija mazāk izcila personība nekā tēvs, kuram visur izdevās iegūt neparastu popularitāti.^{lxxi} 1784. gadā Zīberks (*Zyberk*) dēls tika ievēlēts par pastāvīgās padomes padomnieku un Seimā ieguvis

117 balsis, darbojies Policijas (jeb Kartības) departamentā departamentā.^{4 lxxii}

Apprecējies trešo reizi, tikai tad sagaidīja meitas [Izabella Helēna Plātere, dzimusi Zīberka; *Izabela Helena Zyberk*; 1785.-1849.g.] piedzimšanu, kas kļuva slavēta ar savu gudrību un tikumiem, vienīgais bērns, kurš mantojis visu mantu no tēva un tēva brāļiem un kopā ar savu bagātību tēva vārdu, ko nodeva savam vīram.^{lxxiii} Pateicoties viņas un viņas izcilā dzīvesbiedra, bijušā [Tadeuša] Kostjuško (*Tadeusz Kościuszko*) cīņu biedra ietekmei, visa katoļu apkaimes dzīve koncentrējās Liksnā (*Liksnie*), viņu poļu-inflantiešu galvenajā mītnē un Pilskalnē (*Šlosberku*) (*Schlossberg-Illuxt*) Kurzemē. Šajos divos katoliskās Latvijas centros, godājami priesteri, jau kopš 18. gadsimta vidus pastāvīgi vadīja poļu-inflantiešu tautu, kura, pateicoties savu vadītāju priesteriskajai degsmei, ir slavēta ar patiesu dievbijību. Šīs īpašības dēļ vairums etnogrāfu mūsu tautu bieži vien salīdzināja ar žemaišu tautu, ar kuru kopīgs ir tas, ka no viņas klēpja nāk daudzi cienīgi un talantīgi garīdznieki.

Vērtīgi aplūkojot Poļu Inflantijas seno krustnešu bruņinieku ģimeņu darbību un paražas, nevaram negūt pārliecību, ka tās bija pilnībā vienotas ar Žečpospolitu un pamatoti pieskaitāmas tās uzticīgākajiem dēliem. Nav brīnums, ka savās šaurajās robežās Inflantijas hercogiste sniedza daudz materiāla poļu vēsturiskajām figūrām, kurus ieskicējis Julians Bartošēvičs (*Julian Bartoszewicz*): „*Znakomici meżowie polscy w XVIII wieku*” (*Petersburg 1856 r.*) „Izcili poļu valstsvīri 18. gadsimtā” (Sanktpēterburga, 1856) . Esam daudz parādā šim darbam par virkni vērtīgu detaļu. Tāpat mēs nedomājām rakstīt panegiriku izsenajām inflantiešu dzimtām, vēl jo vairāk, labprāt izmantojām atsevišķas J. Bartošēviča (*J. Bartoszewicza*) sniegtās detaļas, jo tās izteismīgi glezno mūsdienu laikmetu un vislabāk parāda, kā Poļu Inflantija pilnībā ir saplūdsi ar Žečpospolitā organismu, no kuras, tomēr, jau Polijas Pirmās dalīšanas [1772.g.] laikā, tā tika ar varu izrauta.

VI

¹ Skatīt „Sygilla’y”, ksiēga XXXI, s. 107

² Skatīt „Sygilla’y”, ksiēga XXXIII; viņa iecelšana Inflantijas vojevodas amatā 1769. gada 20. jūnijā.

³ J. Bartoszewicz

⁴ *Gazeta Warszawska* nr. (z r. 1781), tajā ir sīki minēts, ka viņš 1784. gada 15. oktobrī nodeva zvērestu kļūt par otro padomnieku Policijas (jeb Kartības) departamentā.

Šī nodaļa mūs pārlicinās, ka 18. gadsimtā no daudziem tīri poļu izcelsmes šlahtas vidus nākošie, kuri bija apmetušies Inflantijā,^{lxxiv} ir pilnīgi pateicīgu piemiņu pēcnācējiem.

Inflantijas kvartīrmeistars (*oboźny*) Jans Šadurskis (*Jan Szadurski*; [mir. 1771, šo amatu ieņēma 1744.-1748.g.; J.A. un J.M.Hilzena māšas dēls] sniedza nenoliedzamu un lielu pakalpojumu zemes pagātnei, 1747. gadā kopā ar Šumlinas (*szumlińskim*) stārstu Janu Hrapovicki (*Jan Chrapowicki*), ar lielu rūpīgumu sakārtoja Lielās Lietuvas Metriku grāmatu^{lxxv} krājumu par izdalītajiem īpašumiem pirms Ūnijas [domāta Polijas-Lietuvas Lublinas ūnija 1569.g.], kā arī citas vēstules sākot no 1392. līdz 1559. gadam, kas līdz šim glabājas Svidziņsku (*Świdzińscy*) muzejā [Svidziņsku dzimtas 19.gs. dibināta kolekcija-muzejs].^{1 lxxvi}

Staņislavs Soltāns (*Stanisław Soltan*), Andrupenes (*Andrepna*) un Zelenpoles (*Zielonpola*) mantinieks Rēzeknes (*Rzeżyckiem*) traktā un Līdeksnas ar Spruktu (*Lideksna ze Sprykutowem*) mantinieks Ludzas (*Lucyńskiem*) traktā, kurš apliecināja nelokāmu pieķeršanos Žečpospolitai, Poļu Inflantijas veiksmīgajās un neveiksmīgajās likteņgaitās; kopš 1782. gada Lietuvas kņazistes lielhorunžij (*wielki chorąży litewski*), vēlākais lielais kambarkungs (*podkomorzy wielki*) un deputāts uz četrgadīgo seimu,^{lxxvii} kura laikā iecelts par Lietuvas lielhercogistes galma maršalu.²

¹ Grāmatai *in folio* ir 907 lappuses, un tā tiek rūpīgi glabāta Svidziņsku (*Świdzińskiego*) krājumos Krasīnsku (*Kraszińskich*) dzimtas bibliotēkā Varšavā.

² Šis cienīgais vīrs bagātību ziedoja uz savas tēvzemes altāra un nevarēja atstāt saviem dēliem neko citu kā vien ļoti vērtīgus suvenīrus; starp tiem gredzens [dāvana no Tadeuša Kościuszko (*Tadeusza, Kościuszki*)] ar uzrakstu: „Gdzie cnota tam sława, Tadeusz Kościuszko Naczelnik” („Kur tikums tur slava, Tadeuša Kościuško, priekšnieks”) poļu ordeņi, maršala zizlis, austrumu zelta josta, ko apbrīno eksperti 17. gadsimta seno lietu izstādē Krakovā 1883. gadā, kur kas līdzvērtīgs netika redzēts. Pēc Lelevela (*Lelewela*) un Juzefa Šujska (*Józefa Szujskiego*) liecībām Lietuvas lielais maršals Soltāns (*Soltan*) bija viens no tiem, kas visvairāk iebilda pret karaļa pievienošanos Targovicai (*Targowicy*). Tādēļ pēc tam, kad Staņislavs Augusts (*Stanisław August*) tai pievienojās, Soltāns (*Soltan*) drīz atkāpās no amata. Viņa pēctecis Lietuvas maršala godā bija Gelguds [*Michał Giełgud*, mir. 1813.g.], ko Inflantijas šlahta izsmējiģi dēvēja par „Targovicas maršalu” („marszałkiem targowickim”). (Skat. J. Szujski, *Historji polskiej ksiąg XII*”, Warszawa 1880. g., 381. lpp.). [S.Soltāns lielāko daļu mūža bija ļoti turīgs cilvēks, mūža nogalē tikai zaudējot daļu īpašumu cara varas iestāžu represiju rezultātā pēc 1830.-1831. gada jeb Novembra sacelšanās (Zbigniew Anusik, Soltān (Pereswiet-Soltān) Stanisław. In *PSB, tom 40*, Warszawa PAN, 2000-2001, s 365-370]

Šeit nevar nepieminēt Jana Beņislavska (*Jana Benislawskiego*), Zosulu (*Zosoły*) muižas Ludzas (*Lucyńskiem*) traktā mantinieka darbību, kurš bija dzimis 1735. gadā, turpat Polijas Inflantijā, un būdams vēl pavisam jauns iestājās Jezuītu brālībā, 1768. gadā saņēma teoloģijas doktora grādu un tajā pašā gadā tika ordinēts par priesteri. Tieši viņš 1783. gadā tika nosūtīts uz Romu, lūgt palīdzību Mogiļevas (*mohylewskiego*) arhibīskapijas kanoniskai uzcelšanai.^{lxxviii} Pēc Rorbahera [*Réné François Rohrbacher*; 1789.-1856.g., franču Baznīcas vēsturnieks-] un Kretino-Žolī [*Jacques Créteineau-Joly*; 1803.-1875.g.; franču katoļu žurnālists un vēsturnieks-] domām, šis tikumīgais, kaut arī ar asu prātu neapveltītais, ietekmēja ne tikai Svēto Krēslu, ka tas atjaunoja savu labvēlību pret jezuītu ordeni, bet arī caur Potjomkinu [*Григорій Александрович Потёмкин*; 1739.-1791.g., Krievijas valstsvīrs, ģenerālfeldmaršals, Katrīnas II favorīts] [ietekmēja] carieni Katrīnu II [*Екатерина II*, 1729.-1796.g.; valdīja 1762.-1796.g.], kura pēc jezuītu ordeņa likvidācijas, apturēja slavenās Klementa XIV bullas darbību [kura aizliedza jezuītu ordeni] visā Krievijas teritorijā.

Diez vai kāds šodien piemin³ šo dedzīgo jezuītu aizstāvi, un tie, kas to ik pa laikam kaut kur piemin, piedēvējot nenoliedzamos nopelnus viņam kā baltkrievam, inflantietim.

³ Plašāka viņa pieminēšana šeit noteikti var izraisīt sašutumu tā sauktajos Varšavas pozitīvistos, kuri ienīst katoļu ordeņus un ar neslēptu ļaunu prieku apsūdz t.s. klerikālismā ikvienu, kurš tic jebkam, izņemot Darvinu, Kontē (*Conte*) un pavisam nesen Eizebijai Poladino (*Euzebię Polladino*) [itāļu spirituāliste (1854.-1918.g.), kura 19.gs. nogalē darbojās Varšavā]! Šādai nopietnībai 19. gadsimta beigās ļauj jums noticēt jau nedaudz atpalikuši rakstnieki, bet, kā zināms, visu reliģisko ticību viņi uzskata par lielāko atpalcību un tumsonību. [Šeit G.Manteifelis izpauž savu rūgtumu par to, ka viņa apcerējumu par Livonijas (arī Kurzemes hercogistes un Poļu Inflantijas) vēsturi „Ieskats Inflantijas vēsturē” (*Zarys dziejów Inflant*)] ļoti kritizēja pozitīvistu Varšavas skolas viens no dibinātājiem un viens no vadošajiem 18.gs. vēstures speciālistiem Tadeušs Kožons (1839.-1918.g.). T.Kožons pārmesta inflantietim Katoļu Baznīcas lomas slavināšana/romantizēšana un arī anti-krieviskumu. Taču kā būtiskākais trūkums tika atzīmēta G.Manteifeļa darbu zemā zinātniskā vērtība, nekritisks/tendenciozs apraksts. G.Manteifeli savukārt atbalstīja un mudināja rakstīt par Inflantijas kultūrvēsturi, vēsturiskās literatūras rakstnieka Ignācija Kraševska (*Ignacy Kraszewski*; 1812.-1887.g.) (Krzysztof Zajas, *Gustaw Manteuffel projektuje Inflanty*, In: *Inflanty Polskie oraz Listy zdand Baltyku*, Krakow, 2009, s. XII-XIII.; Juliusz Bardach, O nieopublikowanych „Zarysach dziejów Inflant” Gustawa Manteuffla, In: *Przegląd Zachodni*, 5 – 6, 1986, s. 25-29.))

Pēc jezuītu ordeņa likvidēšanas, teoloģijas doktoru mācītāju Janu Benislavski (*Jan Benislawski*) izglītības komisija iecēla par Brestas skolu rektoru. Ģimenes attiecību dēļ, saistībā ar īpašumu, viņš uz laiku pārcēlās aiz „krievu kordona” [iebrauca kādreizējā Žečpopspoļitas teritorijā, kura 1772.g. nonāca Krievijas sastāvā] un tur satika ambiciozo Viļņas sufraganu, baltkrievu bīskapu Staņislavu Sestšņečviču^{lxxix}, ekshuzāru [īsu brīdi dienēja Prūsijas armijā 1745.g.], kurš izlikās izrādot ļoti draudzīgu attieksmi pret jau likvidēto jezuītu ordeni, viņam iepatikās priesteris dr. Benislavskis (*Benislawski*), jo saredzēja viņā „instrumentu, kas varētu kalpot par maksšķeri uz kā uzķert ordeni”. Viņš pat paņēma to [J.Benislavski] pie sevis un konsultēja ar viņu visos jautājumos. Šī dižciltīgā poļu-inflantiešu priesteri ietekmei jāpiedēvē tas, ka Sestšņečvičs (*Siestrzeńcewicz*) vairs nevēlējās reformēt ordeņus, kad ar jezuītiem viņam tas neizdevās.

Ar tā paša priesteri Jana Benislavska pūlēm Mogiļevas (*mohylewskie*) seminārs sāka sadarbību ar Poļu Inflantijas priesteru Misionāru atzarojumu Plātera Krāslavā saistībā ar fondu, ko misionāri bija paredzējuši semināra uzturēšanai. Krāslavas (*kraslawscy*) Misionāri daļu no saviem ienākumiem atdeva regensam [Garīdzniekus sagatavojošas mācību iestādes vadītājs], direktoram, profesoram un diviem neapmaksājamiem garīdzniekiem.

Neticīgais ekshuzārs Sestšņečvičs (*Siestrzeńcewicz*) bija aizgājis tiktāl, ka uzmanīgi klausījās tēva Benislavska dievbijīgajās runās, kurš vienmēr un visur – kā jau garīdzniekam pienākas – mēdza runāt ar dievbijīgu dedzību, jo viņš bija izteiksmīgs, godīgs un atklāts priesteris.

Šo, ar reti sastopamu cienīgumu un tikuma apveltīto cilvēku, kurš nepazīst melus un liekulību, viltīgais un melīgais Sestšņečvičs (*Siestrzeńcewicz*) tik ļoti pārliecināja, ka beidzot tas noticēja zemiskā bīskapa ekshuzāra godīgumam un jutās gandarīts, ka patiesi viņu pievērsis Baznīcai. Sestšņečviča (*Siestrzeńcewicz*) aprēķins bija šāds: Benislavskis (*Benislawski*) bija radniecīgās attiecībās ar ģenerāli Mihelsonu [*Иван Иванович Михельсон*, 1740.-1807.g.; Pugačova sacelšanās laikā bija pulkvedis] kurš savā laikā uzvarēja slaveno Pugačovu [G.Manteifelis raksta *Puhaczew; Емельян Иванович*

Пугачёв; 1742.-1775.g.; Donas kazaks, 1773.-1775.g. sacelšanās vadonis]¹; Mihelsonu labi ieredzēja visvarenais galvaspilsētas pie Ņevas (*Sanktpēterburgas*) kņazs Potjomkins (*Potemkin*). Tādā veidā viltīgais Sestšņečvičs (*Siestrzeńcewicz*) caur Beņislavski (*Benislawskiego*) un Mihelsonu (*Michelsona*) tiktu pie Potjomkina (*Potemkina*), jo viņš gribēja kļūt par arhibīskapu.

Viņš mudināja ģenerāli Mihelsonu (*Michelsona*) iepazīstināt tēvu Beņislavski (*Benislawskiego*) ar Potjomkinu (*Potemkinem*), kuram drīz vien tik ļoti iepatikās inflantiešu priesteris, ka sāka uzskatīt viņu pat kā svēto, skatoties uz šī vīra patieso ticību un dzīves nevainību, kurš bija tikumīgs un reizē arī zinātnieks.

Kņazs Potjomkins (*Potemkin*) bija dziļi reliģiozs cilvēks un viņam patika dažādi askētiski disputi; tā tieksmju līdzība satuvināja vareno vīru ar pieticīga tikuma kluso priesteri.

Potjomkins (*Potemkin*) paņēma Beņislavski (*Benislawskiego*) līdzī ceļojumā uz Krimu un bija kopā ar viņu, diskutēja un izjautāja par katolicismu un tā rituāliem. Patiesībā tēvs Beņislavskis (*Benislawski*) caur Potjomkinu (*Potemkina*) daudz darīja savas ticības labā, kņazs šajā lietā pat nespēra ne soli, vispirms nepajautājot priesteri padomu. Tāpat, neskatoties uz formālo likvidēšanu, tolaik jezuītu ordenis uzplauka, atrodot vienīgo aprūpi un aizstāvību Krievijas impērijas paspārnē, kas tagad ir aizmirsts.

Pēc Beņislavska (Beņislavska) ieteikuma toreiz kņazs Potjomkins (*Potemkin*) piekrita izveidot atsevišķu arhibīskapiju Polijas zemēs aiz Krievijas kordona [Krievijā iekļautajās teritorijās], taču viennozīmīgi gribēja, lai neviens cits, kā vien priesteris Beņislavskis (*Benislawski*) kļūtu par arhibīskapu–metropolītu.

Pieticīgais priesteris no tā nobijās un piedzīvoja daudz nepatīkšanu, pirms pārliecināja kņazu par Sestšņečviču (*Siestrzeńcewicz*), kurš, savukārt Potjomkinam (*Potemkinu*) ļoti nepatika un viņš ļoti plaši (*głošno*) mēdza teikt, „ka tas nav priesteris, bet viltīgs, laicīgs politiķis ekshuzārs”.

Kad viņš [Potjomkins] nokaulēja vienu lietu, viņam priesterim dr. Beņislavskim (*Benislawski*) bija jāpiekāpjas citā jautājumā.

Atlikušo mūžu viņš vēlējās pavadīt jezuītu ordenī, pie kura joprojām piederēja, jo ordeni uzskatīja tā likvidāciju par anulētu, tomēr kņazs Potjomkins (*Potemkin*) neļāva to sev iestāstīt, neskatoties uz

¹ Skat.: J. Crótineau-Joly, *Histoire religieuse, potitique et littéraire de la compagnie de Jésus, composée sur les documents inédits et authentiques*, Paris 1845 (6 sējumi kopā) volume 5, p. 483.

rūpēm ar kādām aizsargāja jezuītus. Tāpēc kņazs piešķīra Beņislavskim (*Benislavskiemu*) koadjutora [palīgbīskapa] vietu, tajā pašā Mogiļeva (*mohylewskiem*) arhibīskapijā, ko pēdējais bija izveidojis, piešķīra atbilstošu algu un pili pastāvīgai dzīvesvietai Polockā (*Polocku*).

Tēvs Beņislavskis (*Benislavski*) „ar smagu sirdi” to pieļāva, tomēr būdams priecīgs, ka vismaz būs Polockā (*Polocku*) pie jezuītiem un kā vienmēr kalpos viņiem vispazemīgāk. Šī svētā priestera pārmērīgā askētisma dēļ, viņa pēcteči zaudēja Polockas (*Polocku*) pili, kas pienācās arhibīskapam sufragānam [palīgbīskapam]. Potjomkina (*Potemkina*) sūtnis devās pēc Sestšenceviča (*Siestrzeńcewicz*), kurš tagad bija pavisam citādi noskaņots nekā iepriekš.

Liekulīgais Sestšencevičs (*Siestrzeńcewicz*) cienīja, protams, tēvu Beņislavsku (*Benislavskiego*) tikai darījumu dēļ. Viņš bija dusmīgs, ka svētais bijušais jezuīts tik augstu bija atradis cieņu, un par to, ka viņu visi ļoti cienīja un mīlēja, tādēļ kļuva pret Beņislavski (*Benislavski*) vairāk nekā vēss, bet visvairāk viņam nepatika „koadjutorija”, jo, tāpat kā visi neticīgie, Sestšencevičs (*Siestrzeńcewicz*) bija ļoti māņticīgs un domāja, „ka tas saīsinās viņa dzīvi.”

1782. gadā aiz kordona [Krievijā] tika izveidota atsevišķa Mogiļevas (*mohylewskie*) arhibīskapija. Priesteris Beņislavskis (*Benislavski*) devās uz Pēterburgu (*Petersburga*), no turienes uz Varšavu, kur sūtnis Stakelbergs^{lxxx} viņu stādīja priekšā karalim, un 1783. gada sākumā priesteris tika nosūtīts uz Romu, lai paātrinātu arhibīskapijas kanonisko uzcelšanu. Viņam bija arī slepena instrukcija saistībā ar Jezuītu ordeņa uzturēšanu. Viņš devās ceļā uz Polocku (*Polocku*) pie jaunievēlētā ordeņa ģenerālvikāra [jezuītu ģenerālvikārs jeb diecēzes bīskapa pilnvarotais Krievijā] jezuīta Čerņeviča [*Stanislaw Czerniewicz*; 1728.-1785.g.], kuru viņam bija iespēja personīgi prezentēt kņazam Potjomkinam (*Potemkinowi*).

Pēc tikšanās ar Čerņeviču, viņš turpināja ceļu cauri Varšavai un Vīnei uz Romu. Vīnē viņš tika sagaidīts ar īpašu pagodinājumu. Viņš ieradās Romā 1. martā, un nākamajā dienā viņam divas stundas bija privāta audiēnce pie Svētā tēva.

¹ Lai saņemtu plašāku informāciju šajā jautājumā, kas neietilpst šī darba tematikā, laipnais lasītājs varētu saņemt jau citētajā izmēlošā J. Crétinoau-Joly kunga darbā, ar nosaukumu: „*Historie religieuse, politique et littéraire de compagnie de Jesus*”, proti, piektajā sējumā, septītajā nodaļā, kas piektajā sējumā (1845. gada izdevums, kas mums ir priekšā) ir no 461. līdz 533. lappusei. 491. lappusē mēs lasām: „Benislavskis un jezuīti Katrīnai II paskaidroja, ka viņu iekšējai lietošanai nav nepieciešams īss regulējums. Pāvesta mutiskajai piekrišanai ir tāds pats spēks.” „Tāpēc tika panākta vienošanās, ka

Drīz vien izplatījās runas, kuras pēc tam apstiprinājās, ka poļu nuncijs monsinjors Arčeti [*Giovanni Andrea Archetti*, 1731.-1805.g.] tiks ievēlēts, lai organizētu Romas katoļu hierarhiju Krievijā. Tikmēr tēvam Janam Beņislavskim (*Jan Benislavski*) notika ilgas, biežas un ļoti konfidenciālas sarunas ar Svēto tēvu Piju VI [*Pius VI*; 1717.-1799.g.; pontifikāts: 1775.-1799.g.].

Ir pagājuši tikai 200 gadi kopš cits, un tajā pašā laikā slavenais jezuīts tēvs Antons Possevins^{lxxxii} bieži tikās sarunās gan ar pāvestu Gregora XIII [*Gregorius XIII*, 1502.-1585.g.; pontifikāts 1572.-1585.g.], gan ar caru Ivanu Bargo [*Ivan IV Васильевич, Иван Грозный*, 1530.-1584.g.; valdīja 1547.-1584.g.], cenšoties veicināt mieru starp Maskavu un Poliju; par to atcerējās Romā; tādā veidā sūtnis priesteris Beņislavskis (*Benislavski*) visu, ko vien prasīja kņazs Potjomkins un ziemeļu Semiramīda^{lxxxiii} Katrīna II viegli panāca. Vienīgi pret jezuītiem Pijš VI (*Pius VI*) neuzņēmās nekādas rakstiskas saistības, bet gan mutiski un slepus ļāva ordenim turpināt pastāvēt tā sauktajā „krievu kordonā” [Krievijas teritorijā].¹

Priesteris izbrauca no Romas 1783. gada 15. aprīlī. Drīz pēc tam viņš tika iecelts par Mogiļevas (*mohylewskiego*) metropolīta arhibīskapa koadjutoru ar Gadarenes bīskapa (*biskup gadareński*) titulu.^{lxxxiii}

Pēc tam, kad Sestšencevičs (*Siestrzeńcewicz*) pieņēma palliju,^{lxxxiv} 1784. gada 8. februārī priesteris Jans Beņislavskis (*Jan Benislavski*) tika iesvētīts par bīskapu Sanktpēterburgas Sv. Katrīnas (*Św. Katarzyny*) baznīcā, kas tajā laikā piederēja jezuītiem.

Tā bija diplomātiska iesvētīšana, kā tolaik runāja Poļu Inflantijā, jo vojevodu un kastelānu vietā, kā to noteica seno poļu paraža, bīskapam kalpoja tikai ārvalstu katoļu sūtni kopā ar vietējiem garīdzniekiem. Rituālu pabeidza no Varšavas ieradušais pāvesta nuncijs, jau pieminētais Arčeti (*Archetti*).

Potjomkins (*Potemkin*), kurš piedalījās ceremonijā, nekavējoties paņēma līdzi jauno arhibīskapu Sestšenceviču (*Siestrzeńcewicz*) un bīskapu Beņislavski (*Benislavskiego*) uz Maskavu un Krimu, lai abi bīskapi personīgi ierastos pie savām jaunajām avīm.

pāvests neizdos bullu Krievijas jezuītiem; bet Benislavka klātbūtnē viņš izrunāja šos vārdus [latīniski]: *Approbo Societatem Jesu in Albā Russiā degentem. Approbo, approbo*” („Apstiprinu Jēzus Sadraudzību visā Baltkrievijā. Apstiprinu. Apstiprinu”). Apņemšanās tika apstiprināta ar Sestšenceviča iecelšanu arhibīskapa amatā. Katrīna [II] ar to bija apmierināta, jo jezuīti uzskatīja, ka ar to pietiek. Tie tika likumīgi atjaunoti Krievijā”. [no franču val. tulkojis E.Seliška]

Kad tika izveidotas sešas katoļu bīskapijas, [doktors] Jans Beņislavskis (*Jan Benislawski*) tika iecelts Polockas (*polocka*) sufragānijā, kuru viņš arī pārņēma.

1801. gadā imperators Pāvels [*Павел I Петрович*, 1754.-1801.g.; valdīja 1796.-1801.g.] gribēja atcelt Sestšenceviču (*Siestrzeńcewicz*) un iecelt Beņislavski (Benislawski) metropolē. Šim nolūkam uz Polocku (*Polocka*) nosūtītais sūtnis ar šādu ziņu pārbiedēja bīskapu Beņislavski (*Benislawskiego*), kurš rūgti raudāja un baidījās Dieva priekšā uzņemties uz savu dvēseli jaunu atbildību. Tomēr drīz vien viņš pārvarēja savas šaubas un sekojot pienākuma balsij, paņemdams līdzīgu vienmēr klātesošu kapelānu uz pilsētu pie Ņevas [Sanktpēterburgu], kur pēc Sestšenceviča (*Siestrzeńcewicz*) rakstiska paziņojuma par atkāpšanos no konsistorijas prezidentūras utt., viņš [Beņislavskis (*Benislawski*)] savā ziņā kļuva par Romas katoļu konfesijas ministru Krievijā.

Pēc tam Beņislavskis (*Benislavski*) pilnībā ap sevi izveidoja jezuītu vidi; strādāja viņu dēļ un viņu labā. Viņš pilnībā pārveidoja konsistoriju, atklāja un likvidēja konstatētos pārkāpumus un viņam ir virkne citu sasniegumu kā taisnīgam polim un priekšzīmīgam priesterim. Aleksandra I valdīšanas laikā viņš atkāpās no augstā amata, kaut gan Žemaitijas (žmudzki) bīskaps,^{lxxxv} gribēja un uzstāja, lai viņš to patur, un Sestšencevičs (*Siestrzeńcewicz*) paliek un formas pēc turpina būt par metropolītu purpurā.

Taču, kad šīs varas dalīšanai parādījās negatīvas sekas, krietnais bīskaps Beņislavskis (*Benislawski*) viennozīmīgi atkāpās no amata.

Kopš tā laika viņš pastāvīgi atradās savā dzimtajā Inflantijā, gan Stiglovā (*Stygłów*), bijušajos baznīcas īpašumos Ludzas (*lucyńskim*) traktā, gan savos dzimtajos īpašumos Zosulu (*Zosolach*) muižā, kas atradās tajā pašā traktā, un strādāja tur klusumā un pazemībā, lai atdzīvinātu Dieva godību un poļu garu, kas iekaroja šo provinci morāli nesalīdzināmi efektīvāk, nekā kādreiz to izdarīja poļu ieroči, uzvarot Inflantijas Teitoņu bruņiniekus.

ⁱ Inflantijas vojevodistes faktiskais administratīvais dalījums 1677.-1772.g..

ⁱⁱ Termins parādās 18.gs. 70. gados Rietumeiropā izdotās kartēs.

ⁱⁱⁱ Nav skaidrs kas tieši ar to domāts, tā kā Pomerānija aptver visu Polijas Baltijas jūras piekrasti.

^{iv} Acimredzot domāta Žečpospolitas province (1466.-1772.) Karaliskā Prūsija (poliski *Prusy Królewskie*, vāciski *Königlich-Preußen*).

^v Seimiks jeb seimelis; muižniecības pašpārvaldes orgāns, kurš cita starpā izraudzījās deputātus uz Seimu un arī tiesnešus.

^{vi} Šādu kārtību noteica jau 1598.g. Seims attiecībā uz Pārdaugavas hercogisti.

Bīskapa svētīgo darbību dzimtajā zemē iemūžināja daudzas baznīcas un kapličas, kas tika celtas gandrīz katrā muižas ēkā, dažas no kurām joprojām pastāv.

Pēc Poļu Inflantijas atkrišanas no Žečpospolitas 1772. gadā Polijai palika tikai hercogistes, kā arī senatoru un zemes īpašnieku tukšie tituli. Pati zemīte (*kraik*), pēc pirmās Žečpospolitas sadalīšanas laikā nonāca Krievijas pakļautībā, sākotnēji tika pievienots toreizējai Daugavas provincei (*Двинская провинция*), un no 1802. gada ietilpa toreiz izveidotajā Vitebskas guberņā.^{lxxxvi} Pēc Polijas sadalīšanas 1772. gadā daļa Inflantijas bīskapijas tika pievienota jaunizveidotajai Mogiļevas (*mohylewskiej*) arhidiecēzei, un katoļi, kas dzīvoja bijušajā Zviedrijas Inflantijā (vēlāk Vidzemes jeb Līvlandes guberņā [poliski *Gubernia inflancka*, vāciski *Livländisches Gouvernement*, igauniski *Liivimaa kubermang*, krieviski *Лифляндская губерния*] un Igaunijā, faktiski tika nodoti bēdīgi slavenā arhibīskapa Sestšenceviča (*Siestrzeńcewicz*) garīgajā aprūpē, savukārt Kurzemi un Zemgali savā pārvaldījumā ģeogrāfiskā tuvuma dēļ (*ratione vicinitatis*) pārņēma Žemaitijas bīskapi. Taču līdz Inflantijas bīskapijas oficiālajai atcelšanai 1798. gadā, ko ar Svētā Krēsla gribu veica nuncijs Litta [*Laurentius Litta*, 1756.-1820.g.; nuncijs Žečpospolitā 1794.-1797.g, tad Krievijā 1797.-1799.g.], šādi garīdznieki joprojām lietoja titulu *episcopi Livoniae*^{lxxxvii}: 1) Antons Serakovskis [*Antoni Maciej Sierakowski*, 1731.-1781.g.] no 1778. g.–1781. g. [tekstā kļūdaini 1780.g.], 2) Juzefs Kazimežs Kossakovskis^{lxxxviii} no 1781. g. [tekstā kļūdaini 1780.g.] –1794. g., 3) Jans Nepomucens Kosakovskis (*Jan Nepomucen Kossakowski*, [1755.-1808.g., iepriekšējā bīskapa radnieks] no 1794. g.–1798. g.

Komentāri

^{vii} Pilnu ordinācijas tekstu poliski: *Ordynacja Xięstwa Inflantskiego*, In: *Volumen Quintum: Ab Anno 1669. Ad Annum 1697. Acta Reipublicae Continens, Tom 5*, Warszawa, 1738, s. 484. latviski skat. (tulkojis prof. Ē. Jēkabsons): *Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri/ red. Valdis Blūzma, 2.sēj. (poļu un ziedru laiku tiesību avoti, 1561-1795)*, Rīga: Juridiskā koledža, 2006, 173.-174. lpp..

^{viii} Īpašumu robežstrīdus izšķirošs tiesnesis.

^{ix} Atbildīgs par vietējās zemessardzes, ja nepieciešams, organizēšanu, tautskaites organizēšanu.

^x Zemes tiesas tiesnesis, sprieda tikai pirmās instances civillīti.

^{xi} Amatpersona, kura pārvalda stārstiju – juridiski valsts (kroņa) īpašumu, kuru karalis nodod nomā muižniekam par nopelniem.

^{xii} Poliski *starosta grodowy*, latīniski *capitaneus cum iurisdictione* – stārstas ar tieslietu, policijas tiesībām.

^{xiii} Domāts Gņeznas arhibīskaps, kurš kopš 1417.g. vienlaikus ir arī Polijas primāts – augstākais no visiem Polijas arhibīskapiem

^{xiv} Krakovas vojeвода amatu hierarhijā viens no augstākajiem valsts amatiem.

^{xv} *Talar bity*; sudraba monēta Žečpospolitā XVI-XVIII gs.; 4000 dālderu jeb ap 32 000 Žečpospolītas zlotu mūsdienās atbilstu aptuveni 415 000 eiro.

^{xvi} Diecēzes vai arhidiecēzes bīskaps, kura diecēze ir piederīga metropolei, bet nav metropoles galvaspilsēta.

^{xvii} Dzimtā Dagda varēja būt gan tikai 17.gs. nogalē dzimušajiem Hilzeniem, tā kā līdz tam dzimta bija saistīta ar Kurzemes hercogisti

^{xviii} 1760. gadā viņa abi dēli Ježijs Mikolajs (Jerzy Mikołaj; 1692.-1775.g., no 1740. līdz 1745.g. ieņēma vidēja ranga amatu Lietuvas lielkņazistē – bija Lietuvas lielrakstvedis (*pisarz wielki litewski*), vēlāk Smoļenskas bīskaps (1745.-1763.g.)) un Jans Augusts (*Jan August*; 1702.-1767.g. Inflantijas kastelāns no 1744.g., Minskas vojeвода no 1754.g., vairākkārtējs Inflantijas deputāts Seimā, vēsturnieks un rakstnieks) Olīvas klosterī iekārtoja viņa kapu ar kapa pieminekli. Tas saglabājies līdz mūsdienām (Paweł A. Jeziorski, *Hylzenowie w Gdańsku. Szkic do dziejów elit dawnego województwa inflanckiego*, In: *Zapiski Historyczne*, vol. 80 (3), 2015, s. 153, przyp. 12).

^{xix} Jan August Hylzen, *Inflanty w dawnych swych i wielorakich aż do wieku naszego dziejach i rewolucjach, z wywodem godności i starożytności szlachty tamecznej, tudzież praw i wolności z dawna i teraz jej służących, zebrane i polskiemu światu do wiadomości w ojczyzym języku podane*, Wilno 1750

^{xx} Izdots latīniski, ar komentāru latviski: Christophori Szembek, *Relatio episcopi a. 1715*. In: Rancāns J. (Ed.) *Latvijas Universitātes Raksti. Romas katoļu teoloģijas fakultātes sērija, I* (1). Rīga: LU, 1939, 21.-28. lpp..

^{xxi} Kopš 19.gs. 40. gadu vidus populārs Lietuvas ārsta un mākslas kolekcionāra Jana Kazimira Vilčinska (*Jan Kazimierz Wilczyński* (1806.-1885.g.) veidots izdevums.

^{xxii} Bijušais Polijas (Koņa) gvardes virsnieks (Paweł A. Jeziorski, *Awans społeczno-majątkowy polsko-inflanckich Hylzenów w XVIII wieku. Źródła sukcesu i przyczyny upadku*, In: Багдановіч, І., Э. (Ed.) *Беларуска-польскія моўныя, літаратурныя, гістарычныя і культурныя сувязі. Да 220-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча. (Беларуська = Albaruthenica; кн. 38)*, Мінск, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, 2018, s. 418).

^{xxiii} Skat arī: Niesiecki, K, Hylzen, In Bobrowicz, J., N. (Ed.) *Herbarz Polski, Tom IV*, Lipsk, Breitkopf i Haertel, 1839, s. 400.

^{xxiv} Domāts Augusts III poliski *August III*; 1696.-1763.g. Saksijas kūrfirsts kā Frīdrihs Augusts II (*Friedrich August II*) no 1733. līdz 1763.g.; Žečpospolītas valdnieks 1733.-1763.g.; G.Manteifelis šeit raksta par cīņām Polijas mantojuma kara laikā (1733.-1736.g.) starp Staņislavu Leščīnski un Augustu III par Žečpospolītas troni .

^{xxv} Mūsdienā vēstures literatūrā pieņemts uzskatīt, ka Inflantijas muižnieki neatbalstīja Leščīnski, pat, ja sākumā epizodiski simpatizēja Leščīnskim (kā varēja būt Plāteru gadījumā)–(Lisek, A., *Spis posłów z Wielkiego Księstwa Litewskiego i ich postawa na sejmie racyfikacyjnym 1735 roku*, In *RocznikLituanistyczny*, 7, 2021, s.240-241; Shiesorūnas, F., *The General Confederation of the Grand Duchy of Lithuania (1734-1736)*, In: *Lithuanian Historical Studies*, 8 (1), s.65)

^{xxvi} Šāda veida seimu mērķis bija panākt valstī izlīgumu un mieru.

^{xxvii} Šī Seima darbu ar tolaik atļautiem juridiskiem paņēmieniem pārtrauca Leščīnska atbalstītāji.

^{xxviii} Konfederācija-likumīga šlahtas apvienība, visbiežāk bruņota, konkrētu mērķu īstenošanai.

^{xxix} Šajos seimikos, kurs vadīja maršals, vietējā aprīņķa šlahta izraudzījās deputātus uz Seimu.

^{xxx} Jan Andžejs Borhs (*Jan Jędrzej (Andrzej) Józef Borch*, 1713.-1780.g.) tiesneša jeb podkomožija amatu ieņēma 1744.-1765.g.; 1780.g. kļuva par Polijas (Kroņa) augstāko ierēdni – lielkancleru (*wielki kanclerz*).

^{xxxi} Domāts Lietuvas lielkņazītes Galvenais Tribunāls (*Trybunał Główny Wielkiego Księstwa Litewskiego, Trybunał Litewski*), kas bija lielkņazīstes augtākā apelācijas tiesa; pārstāvjus uz to izraudzījās seimikos.

^{xxxii} *Pisarz polny koronny*; amats Polijas armijā; faktiski hetmaņa vietnieks administratīvajos, finanšu jautājumos

^{xxxiii} Te domāts Mihals Potockis (*Michał Potocki*; 1680.-1749.g.), kurš gan Ziemeļu kara laikā, gan Polijas mantojuma kara laikā bija viens no redzamākajiem Staņislava Leščīnska nometnes militārajiem līderiem

^{xxxiv} *Seim konwokacyjny*; Polijas primass kā augstākais no senatoru vidus un ar *interrex* pilnvarām to sasauca monarha nāves vai abdikācijas gadījumā.Tas bija pirmais seims interregnum situācijā

^{xxxv} Domāta 18.gs. politiskā nometne “*Familia*”, kura pulcējās ap magnātu Čartorisku un Poniatovsku (*Czartoryscy i Poniatowscy*) dzimtām, vēlējās īstenot sabiedrības un valsts iekārtas reformas. Par politiskajām nometnēm Žečpospolītā skat. arī: Edvards Seliška, *Žečpospolītas dalīšanas (1772–1795) – to vērtējums poļu vēsturiskajā literatūrā*, In: *Latvijas Universitātes žurnāls Vēsture*, 2019, 7/8, 121. lpp.

^{xxxvi} *Jan Klemens Branicki*; 1689.-1771.g.; Kroņa (Polijas) lielhetmanis (*hetman wielki koronny*) jeb Polijas armijas komandieris kopš 1752.g.

^{xxxvii} Domāta Radomas ģenerālā (visas valsts līmeņa) konfederācija (*konfederacja radomska*), kura tika izveidota ar Krievijas atbalstu pret karaļa Staņislava Augusta īstenojamām valsts pārvaldes reformām un pret ne-katoļu prasībām pēc politiskās vienlīdzības, ko arī atbalstīja Krievija.

^{xxxviii} *Николаѳ Васіліевич Репнін*; 1734.-1801.g.; Krievijas sūtnis Žečpospolītā, faktiskais Radomas konfederācijas vadītājs

^{xxxix} Jāatzīmē, ka neraugoties uz šo pretošanos Radomas konfederācijai, kņaza Repņina dusmām, draudiem un uzticības nevērēšanu Katrīnai II (kādēļ Hilzeni zaudēja Viļakas īpašumus) J.Hilzenu Krievijas diplomāti uzskatīja par pilnībā prokrievisku (*Instrukcje i reskrypty do ambasadorów rosyjskich w Rzeczypospolitej w latach 1772–1794*/red. Adam Danilczyk, Jacek Kordel, Vadzim Anipiarkou, Sławomir Łuczak, Zofī a Zielińska, Warszawa: Instytut Historii PAN/ Wydawnictwo Neriton, 2019, s. 114; Emanuel Rostworowski, Hylzen Jan Jerzy (1736-1786), In: *Polski Słownik Biograficzny (PSB)*, Tom X, Warszawa, 1962-1964, s. 130-133.; Paweł A. Jeziorski, *Hylzenowie w Gdańsku. Szkic do dziejów elit dawnego województwa inflanckiego*, In: *Zapiski Historyczne*, vol. 80 (3), 2015, s. 163, przyp. 86).

^{xl} *Sąd asesorski (Asesoria Wielkiego Księstwa Litewskiego)* – karaliskās tiesas, bez karaļa dalības, kura izskatīja lietas, kur viena no pusēm bija pilsēta ar Magdeburgas tiesībām/ pilsonis no šādas pilsētas vai arī karalisko īpašumu un ienākumu lietas.

^{xli} Domāta Baras konfederācija – 1768.-1772.g. – daļas šlahtas sacelšanās katoļticības aizstāvēbai (pret ne-katoļu kristiešu politisko tiesību atjaunošanu), pret

Staņislavu Augustu, par republikāniskās iekārtas saglabāšanu un lai atbrīvotu valsti no Krievijas faktiskā protektorāta.

^{xlii} *Szymon Juda Marcin Korwin-Kossakowski*; 1741.-1794.g.; sava laikmeta kolorīta figūra – sākotnēji Baras konfederāts, vēlāk kļuvis par vienu no pro-krieviskās nometnes redzamākajiem pārstāvjiem, 1790.g. piešķirta Krievijas ģenerāļa pakāpe, 1793.g. bija Lietuvas lielhetmanis, sodīts ar nāvi 1794.g. par valsts (Žečpospolītas) nodevību.

^{xliii} Idzija Hilzena liktenis cita starpā aprakstīts: Paweł A. Jeziorski, Uwagi do tajemniczej biografii Idziego Józefa Hylzena (zm.1800), In *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, vol. 7, ed. Wojciech Walczak, Karol Łopatecki, Białystok 2017, s. 295-333..

^{xliv} G.Manteifelis gan nemin, ka šajā ārzemju posmā J.J.Hilzens iesaistījās brīvumniecības darbībā

^{xlv} Punkts par zemnieku brīvīšanu netika īstenots- *E.Seliška*

^{xlvi} *Jan Danejkowicz-Ostrowski*; (17.gs. beigās-1751.g.), karaliskais sekretārs, kurš 18.gs. 40.gados publicēja Seima uzrunas

^{xlvii} Diemžēl G.Manteifelis nesniedz avotu no kura smēlies šīs ziņas par Krāslavas uzplaukumu; jāatzīmē, ka latviešu vēstures literatūrā arī šie apgalvojumi par Krāslavu ir pārņemti, nepārbaudot šīs ziņas: [*Teodor Zeid, Boļeslav Brežgo*], Latgaliņa v. XVIII v. i ejo prisoedinenije k Rossij. In: Istorija Latvijas SSR, Rīga: AN LSSR, 1952, s. 333.; Krāslava, In: Enciklopedija Latvijas pilsētas/ red. M. Cauce, J. Graudonis, A. Jaunsleinis, O. Spārītis, J. Teikmanis, Rīga, 1999, 237. lpp.; Inese Poča, Latgale Žečpospolītas varā. 16.gs. II puse-18.gs. beigās, Rēzekne, 2009, 87.-88.lpp.-

^{xlviii} *Targowiczanie* – iespējams uz piederību Targovices konfederācijai G.Manteifelis vēlreiz norāda, lai akcentētu K.K.Plātera kolaboracionistisko nostāju attiecībā uz Krieviju.

^{xlix} Domāta 1863.-1864.g., jeb Janvāra sacelšanās Polijas un Lietuvas teritorijā, ar mērķi atgūt neatkarību no Krievijas

ⁱ Tituls bija simbolisks, bez reālas varas, jo Ērgļi atradās Zviedru Vidzemē. Taču Žečpospolītā līdz pat valsts bojāejai 18.gs. nogalē, tika praktizēts šādu titulu amatu piešķiršana, kam cita starpā bija nozīme amatu hierarhijā un karjeras veidošanā..

ⁱⁱ Bija Krievijas Zinātņu akadēmijas prezidēts 1734.-1740.g.

ⁱⁱⁱ J.A.Korfu atzīmē savā 1750.g. „Inflantijā” (2. Daļā uzskatot visas inflantiešu dzimtas) arī J.A. Hilzens, iespējams, lai celtu inflantiešu dzimtu prestižu Žečpospolītā; taču J.A.Korfam ar inflantiešiem nebija saīšu – tik vien piederība vienai ļoti sazarotai dzimtai.

ⁱⁱⁱⁱ Šeit, iespējams, G. Manteifelis norāda uz to, ka Inflantijas Korfi vienmēr palika luterāņi, kas tika saistīts ar vāciskumu.

^{lv} Piedalījās cīņās Ziemeļu kara laikā pret Zviedriju atbalstošo Sapiehas spēkiem. Dibass, B., Latgale Ziemeļu kara laikā Daugavpils pils tiesas grāmatās, In: *Latvijas Arhīvi*, I, 2000.

^{lv} Tad pirmo reizi kļuva par deputātu Seimā un 1735.g. Seims bija pirmais mēģinājums panākt izlīgumu starp Leščinska un Sakšu nama atbalstītājiem.

^{lvi} Pēc Elizabetes Petrovnas nāves, tronī kāpa Pēteris III, kurš bija pret Kārli. Savukārt Katrīna II atjaunoja Kurzemes tronī Ernstu Bīronu un J.A.Borha mēģinājumi pārliecināt Pēterburgu atbalstīt Kārli, bija pilnīgi veltīgi. Turklāt ģimīja arī atbalstīja Bīrona atjaunošanu tronī. Skat. piemēram: Władysław Konopczyński, Borch Jan Jędrzej (zm. 1780), In: *PSB, Tom II*, Warszawa, 1936, s. 312.

^{lvii} *Ludwik Mokronowski*, miris 1770.g., bija hetmaņa Braņicka politiskajā nometnē, kas bija Čartorisku jeb Ģimījas pretinieki.

^{lviii} Protestēja pret karaļa elekcijas seima noturēšanu Krievijas karaspēka aplenkumā.

^{lix} Seima forma, kurā no deputātu vidus tiek izraudzīta delegācija ar noteiktām pilnvarām, kura izstrādā tiesību aktus, kurus jau tālāk apstiprina pārējais seima sasaukums. Seimam nav tiesību delegācijas priekšlikumus saturiski apspriest vai piemērot tiem *veto*. Šāda seima forma bija viens no veidiem kā Krievija caur saviem vēstniekiem 18.gs. otrajā pusē kontrolēja Žečpospolītu.

^{lx} Viens no iemesliem bija, arī iespējams J.A. Borha īpašumu konflikts ar citu Ģimījas pretinieku, ļoti ietekmīgo un bagāto magnātu Karolu Radzivilu (*Karol Radziwiłł; Panie Kochanku*; 1734.-1790.gads).

^{lxi} Vēstures literatūrā pastāv uzskats, ka drīzāk viņš bija konfederātiem simpatizēja, taču ne atklāti, bažās par īpašumu zaudēšanu, kuri pēc 1772.g. Polijas Pirmās dalīšanas atradās Krievijā. Władysław Konopczyński, Borch Jan Jędrzej (zm. 1780), In: *PSB, Tom II*, Warszawa, 1936, s. 311.; Szlachta polsko-inflancka wobec przelomu. Materiały z Dyneburskich Akt grodzkich i ziemskich z lat 1764-1775/wd. Bogusław Dybas, Paweł A. Jeziorski, Tomasz Wisniewski, Torun, 2018, s. 362-364, 391-392.

^{lxii} Tieši šo stāstījumu Karaliskajā Prūsijā bija vardarbīgi atņēmis J.A.Borham K.Radzivils, Pāvels A. Jezjorskis, Inflantijas muižniecības līdzdalība Polijas-Lietuvas valsts politiskajā dzīvē 18. gadsimtā: ievērojamākās dižciltīgo dzimtas Inflantijas vojevodistē, In: *Latvijas teritorija agrīni modernā laikmeta politiskajā dimensijā 16.–18. gadsimtā/sast. V. Kļava, Rīga, 2019., 190. lpp.*

^{lxiii} Pieļaujams, ka domāts 1773.g. Seims, kurš izraudzījās delegātus sarunām ar Krieviju par Pirmo dalīšanu.

^{lxiv} Mūsdienās tie būtu ap 4,4 mlj eiro; summu viņš saņēma kā kompensāciju par daļu Inflantijas īpašumiem, kurus Krievijas sekvestrēja.

^{lxv} *Michał Jan Borch*, vāciski *Michael von der Borch-Lubeschütz*, krieviski *Мухомов Иванович Борх*; 1753.-1811.g.; ģeobiokīmijas pamatlicējs, apprecēja Vidzemes gubernatora (1762.-1792.g.) Džordžs Brauns, arī Georgs fon Brauna (1698.-1792.g.) meitu Eleonoru Kristīni (Eleonora Krystyna; 1766.-1844.g.).

^{lxvi} 1781.g. *obożny wielki litewski*; tobrīd tas bija kļuvis jau nemilitārs, titulārs amats.

^{lxvii} Domāts, ka šo abu valdnieku laikā, izņemot 1733.-1736.g., netika piedzīvota nekāda karadarbība, pēc nemierīgā 17.gs.

^{lxviii} 1733.-1798.g. bēdīgi slavenā Šimona Kosakovska brālis, arī Targovices konfederācijas dalībnieks.

^{lxix} *Czernyszew*, krieviski *Захар Григорьевич Чернышов*, 1722.-1784.g., Polockas gubernators (1772.-1782.g.), kurā ietilpa arī Poļu Inflantija pēc Pirmās dalīšanas

^{lxx} Saglabāja īpašumu arī pēc Pirmās dalīšanas, kas norāda, ka zvēreja uzticību Katrīnai II, kļūstot par Krievijas pavalstnieku.

^{lxxi} J.T. Ziberks spēlēja nozīmīgu lomu 18.gs. 80.gadu Inflantijā, kura saglabāja tiesības piedalīties Seimā, kaut jau bija Krievijas sastāvā. J.T.Ziberks bija karaļa Staņislava Augusta politiskais pretinieks. Skat.: Jerzy Michalski, Sejmiki poselskie 1788 roku, cz. II, In: *Przegląd Historyczny*, tom LI (2), 1960, s. 353,

^{lxxii} *Departament Policji, Dobrego Porządku*; viens no pieciem departamentiem 1775.g. pēc Krievijas pieprasījuma izveidotajā Pastāvīgajā Padomē (*Rada Nieustająca*, pastāvēja līdz 1788.g. un tad 1793.-1795.g.), kura bija mūsdienu izpratnē valdības aizmetnis; departaments pārraudzīja karaliskās pilsētas, veselības aprūpi, slimnīcas.

^{lxxiii} Viņa apprecēja 1803.g. Mihalu Plāteru (*Michał Plater*; 1777.-1862.g.), kurš, saņēmis cara Aleksandra I (1777.-1825.g.; valdīja: 1801.-1825.g.) piekrišanu, apvienoja

Plāteru un Zīberku dzimtu vienā, tā izveidojot jaunu grāfu dzimtu: Plāteri-Zīberki (*Plater-Zyberk*).

^{lxxxiv} Domāti Polijas (Kroņa) muižnieki, kuri par militārajiem nopelniem, laulību vai vēlāk arī pirkuma ceļā saņēma īpašumus Pārdaugavas hercogistē un vēlāk Inflantijā 16.-18.gs..

^{lxxxv} Lietuvas Metrika, *Metryka Litewska* – Lietuvas lielkņazistes kancelejas 14.-18.gs. izdoto dokumentu kopa.

^{lxxxvi} 18. gs. 40. gados Lietuvas Metrika tika pārvesta uz Varšavu. Tur krājumu organizēšanai tika izveidota komisija, kuras darbinieki (J. Hrapovickis un J. Šadurskis) 1747.–1751. gadā sagatavoja kopsavilkumu, par dokumentiem no Lietuvas Metrikas grāmatām.

^{lxxxvii} 1788.-1792.g. nepārtraukti norisošais Četru Gadu jeb Lielais Seims, kurš īstenoja būtiskas valsts pārvaldes reformas, tajā skaitā pieņēma 3. Maija konstitūciju 1791.g..

^{lxxxviii} Mogiļevas arhidiecēze sākotnēji ar Baltkrievijas bīskapijas nosaukumu izveidoja pēc Polijas Pirmās dalīšanas 1773. g. Krievijas varas iestādes. 1782. g. to pārdēvēja par Mogiļevas arhidiecēzi. Tās pakļautībā bija visi Krievijas impērijas (izņemot Polijas karalistes (1815.-1915.g.)) katoļticīgie.

^{lxxxix} *Stanislaw Siostrzeńcewicz*; 1731.-1826.g.; dzimis kalvinistu ģimenē, katolicismā pārgāja 18.gs. 50.gados; lojāls cariskai valdībai pakļaujot Katoļu baznīcu Krievijā valsts kontrolei.

^{lxxx} *Stackelberg*; *Otto Магнус фон Штакельберг*, 1736.-1800.g.; Krievijas vēstnieks Žečpospolītā 1772.-1790.g.; šajā posmā faktiskais Žečpospolītas līdzvaldnieks.

^{lxxxxi} *Antonio Possevino*, 1533.-1611.g.; jezuits, pretreformācijas darbinieks, Sv.Krēsla diplomāts Zviedrijā, Dānijā, Maskavā, Livonijā u.c. 1578.-1586.g.

^{lxxxii} Apgaismības laikmeta filozofa Voltēra piešķirtais cildinošais apzīmējums carienei.

^{lxxxiii} Simbolisks tituls, kura nosaukums ņemts no Jaunajā Derībā minētas zemes Palestīnā.

^{lxxxiv} Apģērba elements, arhibīskapa-metropolīta vai kardināla-metropolīta amata zīme.

^{lxxxv} Iespējams domāts Juzefs Arnulfs Gedroics (*Józef Arnulf Giedroyc*), 1754.-1838.g., Žemaitijas bīskaps 1803.-1838.g.

^{lxxxvi} Daugavas province pastāvēja 1772.-1775.g. pēc Inflantijas iekļaušanas Krievijā. 1776. g. tās vietā izveidoja Daugavpils, Ludzas un Rēzeknes apriņķus un tos kopā ar agrākajām Polockas un Vitebskas provincēm iekļāva jaundibinātajā Polockas guberņā (1776.-1796.g.), tad Baltkrievijas guberņā (1796.-1802.g.) un visbeidzot 1802.g.-Vitebskas guberņā.

^{lxxxvii} Poliski pilnais tituls kopš 1713.g. *biskup inflancko pilnyński* jeb Inflantijas-Piltenes bīskaps.

^{lxxxviii} *Józef Kazimierz Kossakowski*; 1738.-1794.g., Mihala Kosakovska un bēdīgi slavenā Simona Kosakovska brālis, politiski prokrieviskā virziena piekritējs, Targovices konfederācijas viens no vadītājiem, apsūdzēts plašā mantas piesavināšanā, valsts nodevībā, sodīts ar nāvi.

Tulkotājs un komentāru autors: Edvards Seliška

Zinātnisko darbu finansēja Latvijas Zinātnes padome projekta "Latgales baltvācieši sociāli etnisko attiecību kontekstā: 17. – 20.gs. sākums" ietvaros, projekta Nr. lzp-2020/2-0136.